

Urbárske

pozemkové spoločenstvo

Jamník

dejiny a súčasnosť

PhDr. Peter Vítek

Slovo na úvod

Prvá písomná zmienka o Jamníku (Yemnik) je z roku 1346, keď obec patrila šľachticovi Alexandrovi, predchodcovi zemianskeho rodu z Podturne. Kráľ Ľudovít I. daroval pred rokom 1360 Jamník spolu so susednými dedinami zemanom Mikulášovi, Petrovi a Andrejovi, ktorí boli Alexandrovi synovia. Táto darovacia listina čoskoro potom zhorela a kráľ musel v roku 1360 novou donáciou potvrdiť spomínaným zemanom vlastníctvo Jamníka a susedných dedín. Od polovice 14. storočia dedina patrila zemanom zo susedného Liptovského Petra a po jeho zániku na konci 15. storočia, ich potomkom, zemanom z Podturne, ktorí ju vlastnili až do polovice 19. storočia.

Podľa týchto písomných dokladov obec Jamník vznikla na zvykovom práve najneskôr v prvej polovici 13. storočia, možno aj skôr. V druhej polovici 13. storočia už dokázateľne existovala. Názov obce je odvodený od slovného základu jama, či už vo význame zvýrazňujúcom polohu dediny alebo význame označujúcom spôsob živobytia tunajších prvých obyvateľov. Podľa cirkevného historika Jozefa Kútnika Šmálova ide v prípade Jamníka o prenesený význam slova jama. Podľa neho bolo územia dediny dôležitým hraničným zásekom so strážnou vežou, valom a vodnou priekopou (jamou) na ceste do Poľska. Zrejme išlo o nie veľkú, ale svojim významom pozoruhodnú stanicu, kontrolujúcu obchodnú cestu, ktorej význam sa zrejme na konci 13. storočia stratil.

V roku 1536 boli sedliacke domácnosti v Jamníku zdanené od ôsmich pôrt (brán). Okrem toho tu žila jedna rodina richtára, jedna chudobná rodina a dve poddanské usadlosti boli opustené. V tomto období v Jamníku žila aj jedna rodina slobodníka (libertína).

V kongregačnom protokole Liptovskej župy sa v roku 1546 spomína ako richtár obce "opatrný muž Ján Salbeg" a v roku 1579 v rámci sporu o poddanskú usadlosť v Jamníku sa spomína aj richtár Jamníka Mikuláš Zawisse, syn Leonarda Zawiseho z Jamníka

V roku 1549 bolo v Jamníku zdanenie od piatich usadlostí, v roku 1557 a 1572 od štyroch usadlostí, v roku 1588 od štyri a pol usadlosti a v roku 1596 od tri aj pol usadlosti. Tieto údaje svedčia o úbytku alebo schudobnení sedliackych usadlostí v Jamníku koncom 16. storočia. V rokoch 1579-1581 tu teda žilo deväť sedliackych domácností, z ktorých každá hospodárila na polovičnej sedliackej usadlosti. Väčšina z týchto domácností postupom času schudobnela, upadla na želiarov, ktorých v dedine neustále pribúdalo. V roku 1536 v Jamníku žila jedna želiarska rodina, v roku 1557 päť želiarskych rodín, v rokoch 1558 a 1596 až 12 želiarskych domácností. V rámci dvoch až troch sedliackych usadlostí mali zemanovia z Podturne už v druhej polovici 16. storočia svoj majer, na ktorom pracovali jamníckí želiari.

V roku 1600 stálo v Jamníku 30 poddanských domov a jeden z nich bol opustený. Okrem týchto domov tu stáli aj dva majerské dvory. Podľa týchto údajov patrila Jamník koncom 16. storočia k väčším poddanským dedinám s výlučne poddanským obyvateľstvom. V roku 1715 mala dedina 34 daňovníkov a v roku 1720 mala len 18 zdanených domácností. V roku 1784 bolo v Jamníku 50 domov a 445 obyvateľov. Na začiatku 19. storočia počet obyvateľov poklesol, pretože v roku 1828 stálo v Jamníku 49 domov, v ktorých žilo 396 obyvateľov.

Najstarším známym znakom obce Jamník je zachované pečatidlo pochádzajúce z roku 1673, ktoré sa až donedávna pokladalo za pečatidlo obce Jamník v okrese Spišská Nová Ves. V pečatnom poli sa nachádza renesančný štít s brvnom, ktoré je sprevádzané rozdeleným názvom obce IAM NIK. Kruhový opis je latinský: „RENOVATUM 1675 S.COSMAS. UN DAMIANUS.“ Pôvod erbú nie je známy. Štít stojí opretý o nohy svätých Kozmu a Damiána, ktorí držia v rukách knihy a lekárske náčinie (fľašu a nádobu na masť. To, že ide o pečatidlo Jamníka v Liptove, dokazuje jeho odtlačok na žiadosti obcí Liptovského Petra, Vavrišova a Jamníka Liptovskej stolici o povolenie zriadiť si v Petre

školu a vydržiavať si vlastného učiteľa z 18. januára 1790. Mlačšie typárium pochádza z druhej polovice 18. storočia a zobrazuje svätého Kozmu s fľašou v ruke. Podľa staršej interpretácie Prof. Jozefa Nováka ide o obraz svätého Jakuba. Pri pohľade na kresbu je ale zreteľné, že postava svätca nesie v ruke džbán alebo mešec. Ide teda najpravdepodobnejšie o svätého Kozmu zo staršieho typária. Pečatidlo so svätcom a kruhopisom "Po(ssesio) IAMNIK", Ø 18x20 mm, sa používalo do polovice 19. storočia. Spolu s ním sa od začiatku 19. storočia začalo používať nové pečatidlo s vyobrazením zvonice a plodu slivky so stopkou a listami smerujúcimi hore a vlastným plodom dolu. Kruhopsis tejto pečate tvorí nápis: "POSSESSIO C(OMITATUS) L(IPTOVIENSIS) IAMNIK AN(NO) 1817", Ø 27 mm. Zvonica vyobrazená na odtlačkoch tohto pečatidla je jediným vyobrazením skutočnej drevenej evanjelickej zvonice, ktorá stála v Jamníku od druhej polovice 18. storočia a v roku 1866 bola zničená pri veľkom požiari dediny. Plod slivky symbolizuje sady, v ktorých tunajší zemepáni pestovali jej plody na pálenie pálenky. Najmladším symbolom obce sa stal v prvej tretine 20. storočia hlucháň, sediaci na vetve, ktorý je zobrazený na pečiatke s kruhopisom "OBEC JAMNÍK Župa Liptovská", Ø 33 mm, z 20-tych rokov. Vyjadroval bohatstvo tohto druhu v tunajších lesoch. Ten istý motív hlucháňa zobrazeného na strome sa objavuje aj na pečiatke z 30-tych rokov 20. storočia s kruhopisom Obec Jamník Župa Podtatranská XIX, Okres: Hrádok. Hlucháň sa stal aj predlohou pri tvorbe súčasného znaku obce.

Vítek, P.: Jamník, Dolný Kubín 1998

Uličný, F.: Dejiny osídlenia Liptova do konca 16. storočia 1, In. Liptov 7, Osveta, Martin 1983, s. 82

Štátny archív v Bytči, Liptovská župa, Kongregačné písomnosti, Lad. 52, Fasc. 2, s. 13, Liptovsko-Oravská župa, Acta systematica politica primae quindenae mensis octobris 1786, K 6.

Maďarský krajinový archív v Budapešti, Kamara, E 158, s. 18, 52, 94, 104, 121, 141, 160, 191

Pôvod a vznik spoločného lesného majetku

Staré uhorské súkromné právo bolo založené na dvoch formách vlastníctva, a to na dedenom majetku (dedovizni) a urbárskom majetku. Dedovizeň znamenala pre zemiansky stav dvojnásobné obmedzenie šľachtického majetku. Bola to povinnosť voči rodine, pretože zdedený majetok musel ostať v rodine a povinnosť voči korune, v tom prípade ak rod disponoval majetkom darovaným kráľom. V prípade vymretia rodiny sa musela čiastka tzv. kuriálneho majetku (patriaci ku kúrii, rodu) pôvodne darovaná kráľom (donácia) vrátiť ako tzv. odúmrt' do kráľovských rúk.

Pod pojmom urbár (z lat. urbarium – mestská pozemková kniha) sa rozumelo spísanie pozemkového majetku a povinností poddaných medzi zemepánom (hradným panstvom) a osobami nachádzajúcimi sa v poddanskej závislosti (poddaní, urbárnici). Dohoda neobsahovala len podmienky a vyčíslenie práce (poddanských robôt, dežmy), ale aj prenájmu pozemkov poddaným za naturálnu alebo finančnú protihodnotu. Urbárska pôda bola v období feudalizmu hlavnou kategóriou poľnohospodárskej pôdy. Na rozdiel od kuriálnej pôdy bola zaťažená daňami. Patrili k nej vnútorné (intravilán) a vonkajšie (extravilán) pozemky obce, ktoré pozostávali z ornej pôdy a lúk. V rámci jednotlivých obcí sa pôda delila na urbárske usadlosti a ich zlomky. Nižšia výmera (štvrtinová alebo osminová usadlosť) sa takto považovala za želiarsku. V rámci želiarov sa rozlišovali želiari – domkári, ktorí vlastnili dom a menšiu záhradu a želiarov, ktorí nevlastnili dom a bývali len v prenajatých priestoroch od zemepána. Jednu celú urbársku usadlosť tvorilo priemerne 16-40 uhorských jutár ornej pôdy a 6-12 jutár (na 6-22 koscov) lúk. (Tieto miery definitívne ustálil až zákon z roku 1836).

Do druhej polovice 18. storočia vládla v Uhorsku krajová pestrosť a rozdielna miera feudálnej zaťaženia poddaných. Jednotná forma bola zavedená až urbárskou reguláciou

Márie Terézie ediktom z 23. januára 1767. Regulácia bola zložitou celouhorskou akciou zamestnávajúca veľkú časť uhorských administratívnych orgánov. Prvým krokom regulácie bolo zistenie a súpis predurbárskeho stavu takzvaným „prieskumom na 9 otázok“. Týmto sa mal zistiť stav každej poddanskej obce. Súpis mal podať informácie o rozvrstvení poddanského obyvateľstva, ktoré sa delilo na večných poddaných – nevoľníkov a poddaných s právom voľného sťahovania, ďalej o výmere poddanskej pôdy využívannej sedliakmi alebo želiarmi, o kvalite pôdy (3 bonitné triedy), o opustenej pôde či usadlostiach. Keďže pri súpise mal rozhodujúce slovo konskriptor a zemepán, urobilo sa v ňom často veľa chýb, najmä v prípade výmery pôdy využívannej poddanými, jej klasifikácii a najmä pri výhodách (beneficiách) a nevýhodách (maleficiách) obce. NA základe tohto súpisu sa potom uskutočnila klasifikácia obcí a navrhol sa rozsah sedliackej usadlosti pre jednotlivé triedy obcí a pôdy. Klasifikáciu vykonala osobitná stoličná komisia, zvolená NA zasadnutí stolice. O vypracovaných návrhoch za každú stolicu rozhodovala uhorská miestodržiteľská rada. Obce podľa zisteného predurbárskeho stavu boli zaradené do 3-5 akostných tried, v rámci ktorých bol určený rozsah celej poddanskej usadlosti. V súvislosti s určením rozsahu sedliackej usadlosti a jej zapísaním do urbára, poddaní na ňu získali právny nárok, ale bez dispozičného práva. Regulácia však nevyriešila otázku práva poddaných na kopanice, lesné a pasienkové pozemky. Tereziánsky urbár upravoval aj iné otázky, ako počet a druh prác vykonávaných pre zemepána, domovú daň, povinnosť zúčastňovať sa na oprave ciest, mostov a iné.

Liptovská klasifikačná komisia 3. júla 1770 rozvrhla všetky obce, ktorých bolo 94 urbárskych a 30 kuriálnych (zemianskych), do troch tried v pomere 65 (50 urbárskych a 15 kuriálnych) ku 42 (33 a 9) ku 17 (11 a 6) obcí.

Do prvej triedy boli zaradené tie obce, kde bola podľa komisie väčšinou úrodná pôda, vhodná pre pestovanie ozimín i jarín, bol tu dostatok pasienkov, palivového a stavebného dreva, príležitosť manuálneho a záprahového zárobku, možnosť speňaženia všetkých poľnohospodárskych výrobkov. V prípade, že by niektorá z výhod chýbala, bolo ju v týchto prípadoch možné nahradiť výrobou či predajom domáceho tovaru alebo hospodárskeho náradia.

Druhá trieda mala obsahovať obce, kde bola možnosť ručného a záprahového zárobku spolu s možnosťou predaja všetkých poľnohospodárskych aj remeselných výrobkov. Bola tu však prevažne pôda neúrodná alebo vystavená nebezpečenstvu záplav a dažďových vôd, nepostačujúce pasienky bez možnosti zásobovania stavebným a palivovým drevom.

V tretej triede boli obce, ktoré mali malú príležitosť zárobku alebo predaja svojich výrobkov len v miestach vzdialených cez 2 míle, navyše neúrodnú pôdu vhodnú len pre jariny, ale napriek všetkému mali dostatok pasienkov pre všetok dobytok i stavebné a palivové drevo.

Komisia koncom júla navrhla výmery pre 1 sedliacku usadlosť. V prvej triede to malo byť 8 jutier (16 bratislavských meríc) poľa, v druhej triede 10 jutier a v tretej 12 jutier poľa. Pravdepodobne pod tlakom kráľovského komisára nakoniec komisia predložila návrh na 10, 12 a 14 jutier poľa a lúk na 3, resp. 4 koscov. Ďalší návrh komisára na 12, 14 a 16 jutier poľa komisia zamietla s odôvodnením, že mnohí zemepáni nemajú toľko vlastnej kuriálnej pôdy.

Miestodržiteľská rada nakoniec rozhodnutím z 29. septembra 1770 ustanovila rozsah usadlosti v prvej triede na 18 jutier, v druhej triede na 20 jutier a v tretej triede na 24 jutier poľa a k tomu lúky na 6, resp. 8 koscov. Kráľovská rezolúcia rozhodnutie odôvodnila tým, že toto zvýšenie rozsahu usadlosti je spôsobené tým, že mnohé obce majú polia roztrúsené na kopcoch a vrchoch a obce zaradené do tretej triedy sú oproti ostatným navyše neúrodné s mnohými ďalšími nevýhodami.

Zákonný článok číslo IX z revolučného roku 1848 a urbársky patent vydaný viedenskou vládou 3. marca 1853 zrušili dedovizeň a urbársky pomer. V rámci Uhorska boli súčasne vydané dva patenty. Prvý podrobne vydeľoval kategórie pôdy v rukách roľníkov, ktorej sa priznával urbársky charakter a za akých podmienok sa mala stať súkromným

majetkom. Namiesto dovtedajších urbárskych úžitkov ustanovil podmienky vydeľovania urbárskych lesov zo zemepanských majetkov. Proces prideľovania lesných podielov do vlastníctva bývalých urbárskych roľníkov (do r. 1767 mali na ne len užívacie právo) trval celé desaťročia a až do pridelenia boli povinní za užívanie lesov robotovať. Zákonným článkom uhorského snemu číslo LIII z roku 1871 „o úprave právnych a majetkových pomerov zostalých z urbárskeho zväzku, zrušeného zákonmi z roku 1848“ sa lesné prídeľy stali spoločným vlastníctvom urbáriálnych spoločností, ktoré ich potom spravovali.

Podľa tohto zákona sa za urbársky majetok mali považovať pozemky, ktoré boli súčasťou urbárskych súpisov alebo s nimi bolo hospodárené ako s urbárskymi. Po zrušení poddanstva mali aj podľa zákona z roku 1871 poddaní právo úplného vlastníctva a voľného využívania urbárskeho majetku, ktorý mali v držbe. S takýmito pozemkami sa vlastníctvom bývalých urbárikov mali stať aj už zákonite vydeľené, alebo v budúcnosti vyčlenené pasienky a lesy ako spolupatričnosť k urbárskym pozemkom a usadlostiam.

Po zrušení urbáru zanikol aj rozdiel medzi zemianskymi (kuriálnymi) a urbárskymi pozemkami. Urbárskou majetkovou úpravou (segregáciou) boli oddelené urbárske pozemky od zemianskych a urbárik sa stal vlastníkom pozemku, ktorý dostal od zemepána do úžitku za vopred dohodnuté plnenia. V novovznikajúcich pozemkových knihách ustanovených na základe zákona z roku 1855 bola právna povaha urbárskych pozemkov označovaná najmä z dôvodu, že k nim prislúchali zvláštne urbárske príslušnosti, a to najmä lesy a pasienky.

Roľníkom boli väčšinou prideľované menej kvalitné lesy, ktorých stav sa navyše zhoršoval, pretože vzniknuté spoločnosti neboli za daných okolností schopné zabezpečiť dodržiavanie rôznych zákonov a predpisov o hospodárení v lesoch. Väčšinu týchto ustanovení zastrešoval zákonný článok XXXI/1879. V rámci ďalších pozemkových reforiem sa rozloha urbárskych lesov ešte zvýšila, takže v roku 1954 mali na Slovensku výmeru 418 tisíc hektárov. V rámci prechodu hospodárstva po roku 1948 na socialistickú formu boli zákonom SNR číslo 2/1958 Zb. urbáriálne spoločnosti zrušené a ich lesný majetok prešiel do užívania štátu a pasienky do vlastníctva jednotných roľníckych družstiev.

Podobné spoluvlastníctvo ako urbárske bolo zemianske spoluvlastníctvo, nazývané komposesorát, ktoré bolo založené na starom práve. V prípade, že v obci žilo viac šľachticov a určité nehnuteľnosti mali v spoločnom vlastníctve, ako napríklad lesy, pasienky, ale aj právo čapovania piva a rybolovu, vytvorili si zemiansky komposesorát. Na jeho čele stál obyčajne najskúsenejší a najstarší člen rodu. V Liptove je známych viacero takýchto zemianskych ustanovizní od počte najväčších, akým bol Lehotskovský komposesorát v Kráľovej Lehote, až po najmenšie, akým bol zemiansky komposesorát v Liptovských Beharovciach.

Zo spomínaných faktov však vyplýva, že tak rozšírené pomenovanie spoločností vlastníkov lesov vo forme „bývalí urbárialisti“ alebo aj „urbárik“, ktoré sa zaužívalo od začiatku 20. storočia, nie je správne a nevystihuje presne formu vlastníctva, ktorou spoločný lesný majetok je. Preto je aj z historického hľadiska najsprávnejšie aby sa podobné združenia nazývali pozemkovými spoločnosťami alebo spoločnosťami vlastníkov lesov.

Encyklopédia Slovenska VI., Bratislava, SAV 1982, s.191-193

Rebro, K.: Urbárska regulácia Márie Terézie a poddanské úpravy Jozefa II., Bratislava 1959.

Záborský, V.: Príručka o lesnom, pasienkovom a poľovnom poriadku so zreteľom na hospodárenie lesmi a pasienkami spoločností bývalých urbárikov a komposesorátov, Bratislava 1930.

Jamník a tereziánska urbárska regulácia

Hospodárske a sociálne pomery v Jamníku v rámci tereziánskej urbárskej regulácie zisťovali 18. júna 1770 stoliční konskriptori (poverení súpisom) Ján Okoličáni a Ladislav Rakovský. Obec pri prieskume v rámci deviatich bodov zastupoval richtár Ján Trnka. Dedina bola v čase tereziánskej reformy zaľudnená a zanedbané alebo spustošené usadlosti

tu neboli. Obyvatelia patrili k večným (dedičným) poddaným. Boli to nevoľníci bez práva slobodného odchodu.

Iba malá časť dedinského chotára sa rozkladala na roviny, a tu sa pozemky ľahko obrábali a hnojili. Väčšina pozemkov však ležala vo vŕškoch, pôda tu bola menej úrodná. Problémy boli najmä s hnojením. Pasienkov a lúk mal Jamník relatívny dostatok. Podľa vyjadrenia obyvateľov dedina mala k dispozícii palivové drevo, samozrejme iba s povolením zemepánov. Išlo predovšetkým o kosodrevinu, prútie, vrbie a borovčie. Stavebné drevo obyvateľom poskytovali zemepáni.

Starší urbár, podľa ktorého by plnili poddanské povinnosti voči zemepánom v rukách nemali, podobne ako vo väčšine dedín v Liptove. Dokonca nemali s pánmi uzatvorený ani nijaký kontrakt. Urbárske ťarchy doliehali na ich plecia od starodávna, na ich začiatok sa ani nepamätali. Z feudálnej renty ich zaťažovalo predovšetkým odbavovanie „panštitny“. Každý poddaný, či muž alebo ženská pracovná sila robotoval ručne na panskom každý deň v týždni „vedľa potreby panskej“. V dokumente z prieskumu sa však výslovne spomína, že iné pracovné povinnosti nemali. Cesta na panské a domov sa obyvateľom počítala do roboty, pretože zemepáni mali majetky zväčša v chotári dediny a cesta na panské trvala zvyčajne štvrt' hodiny. Jednotliví sedliaci užívali od 8 do 14 kusov rolí. Deviatok a iné dávky zemepánom neodvádzali.

Určitou výhodou pre Jamník boli pravidelné trhy a jarmoky v Liptovskom Mikuláši. Mesto bolo vzdialené viac ako míľu a viedla sem dobrá cesta. Tam mohli predávať svoje poľnohospodárske prebytky a iné výrobky, prípadne kúpiť potrebný tovar pre svoje domácnosti. Nechávali sa najímať ako mlatci a za odmenu vykonávali rôzne manuálne práce. Bohatší sedliaci obchodovali s dobytkom. Mlyn v Jamníku nebol, a tak obyvatelia svoje obilie mleli v Liptovskom Petre, vzdialenom asi na pol hodinu cesty.

Predtereziánsky urbársky súpis sa v Jamníku uskutočnil 18. júna 1770 v prítomnosti richtára a celého obecného úradu. Konskriptori zaznačili aj výhody (benefícia) spolu s nevýhodami (malefícia), ktoré obec pocítovala ako celok. Zemepánovi Michalovi Podturňanskému staršiemu patrili piati sedliaci **Matej Trepáč, Ján Trepáč, Ján Slabej, Ján Sedliak a Michal Slabej**. Hospodárili na 4/8 urbárskych usadlostiach (sessiách), okrem Michala Slabeja. Ten hospodáril len na 2/8 usadlosti. K usadlostiam prináležal intravilán s možnosťou výsevu 1 bratislavskej merice (Ján Slabej len 4/8), orná zem na 9 meríc (J. Slabej 4 a 4/8) a lúky na dvoch až štyroch koscov.

František Podturňanský vlastnil troch poddaných. **Ján Trepáč, Ján Abrahám a Pavol Oravec** užívali každý 4/8 usadlosť spolu s intravilánom na 1 mericu, ornej pôdy na 9 meríc a lúky na štyroch koscov.

Michal Podturňanský mladší vlastnil len jedného poddaného - **Martina Trepáča**. Ten hospodáril na 4/8 usadlosti s intravilánom na 1 bratislavskú mericu, oráčinami na 9 meríc a lúky na 4 koscov. Dorota Jónyová (1732-1776), vdova po Jánovi Podturňanskom mladšom (1718-?) vlastnila **Juraja Slabeja, Pavla Trepáča, Mateja Slabeja a Pavla Jančušku**. Prví traja hospodárili na 4/8 usadlosti, využívali intravilán s výsevom na 1 bratislavskú mericu, ornú pôdu na 9 meríc a lúky na 4 koscov. Pavol Jančuška hospodáril na 2/8 usadlosti, obrábal intravilán na 4/8 bratislavskej merice, ornú pôdu na 4 a 4/8 merice a lúky na 2 koscov. Karolína Spilenbergerová (+1792), vdova po Pavlovi Podturňanskom vlastnila štyroch poddaných **Jána Bánika, Jána Beňa, Michala Beluša a Jána Balažica**. Všetci hospodárili na 2/8 usadlostiach, využívali v intraviláne pôdu s možnosťou výsevu na 4/8 bratislavskej merice, ornú pôdu na 4 a 4/8 merice a lúky na 2 koscov.

Najbohatším feudálom v Jamníku bol v tomto období Ján Podturňanský starší. Na jeho pozemkoch hospodáril **Adam Trnka, Štefan Chudý, Matej Trnka, Tomáš Trnka, Ján Ivaniš a Martin Žiar**. Prví dvaja boli sedliakmi na 4/8 usadlosti, obrábali role v intraviláne na 1 bratislavskú mericu, ornú pôdu na 9 meríc a lúky na 4 koscov. Matej Trnka, Tomáš Trnka, Pavol Ivaniš a Martin Žiar hospodárili na 2/8 usadlosti, obrábal intravilán na 4/8 bratislavskej merice, ornú pôdu na 4 a 4/8 merice a lúky na 2 koscov.

Povinnosti poddanských usadlostí boli potom stanovené podľa nasledujúcej tabuľky.

Poddaný	Dni	Deviatok dni	Nájom ročný (florény)	Drevo na ohrev (siahy)	Maslo topené	Kapúne	Kurence	Vajcia
Michal Podturňanský st.								
Matej Trepáč	26	6	1	4/8	4/8	1	1	6
Ján Trepáč	26	6	1	4/8	4/8	1	1	6
Ján Slabej	26	6	1	4/8	4/8	1	1	6
Ján Sedliak	26	6	1	4/8	4/8	1	1	6
Michal Slabej	13	3	1	2/8	2/8	4/8	4/8	3
František Podturňanský								
Ján Trepáč	26	6	1	4/8	4/8	1	1	6
Ján Abrhám	26	6	1	4/8	4/8	1	1	6
Pavol Oravec	26	6	1	4/8	4/8	1	1	6
Michal Podturňanský								
Martin Trepáč	26	6	1	4/8	4/8	1	1	6
Dorota Jónyová, vdova po Jánovi Podturňanskom mladšom								
Ján Slabej	26	6	1	4/8	4/8	1	1	6
Pavol Trepáč	26	6	1	4/8	4/8	1	1	6
Matej Slabej	26	6	1	4/8	4/8	1	1	6
Pavol Jančuška	13	3	1	2/8	2/8	4/8	4/8	3
Karolína Spilenbergerová, vdova po Pavlovi Podturňanskom								
Ján Bánik	13	3	1	2/8	2/8	4/8	4/8	3
Ján Beňo	13	3	1	2/8	2/8	4/8	4/8	3
Michal Beluš	13	3	1	2/8	2/8	4/8	4/8	3
Ján Balazic	13	3	1	2/8	2/8	4/8	4/8	3
Ján Podturňanský st.								
Adam Trnka	26	6	1	4/8	4/8	1	1	6
Štefan Chudý	26	6	1	4/8	4/8	1	1	6
Matej Trnka	13	3	1	2/8	2/8	4/8	4/8	3
Tomáš Trnka	13	3	1	2/8	2/8	4/8	4/8	3
Ján Ivaniš	13	3	1	2/8	2/8	4/8	4/8	3
Martin Žiar	13	3	1	2/8	2/8	4/8	4/8	3
Michal Svätójánsky st.								
Matej Trnka	19 4/8	4 1/2	1	3/8	3/8	6/8	6/8	4 4/8
Pavol Trnka	19 4/8	4 1/2	1	3/8	3/8	6/8	6/8	4 4/8
Ján Zamrzlý	19 4/8	4 1/2	1	3/8	3/8	6/8	6/8	4 4/8
Wolfgang Svätójánsky st.								
Martin Matejovie	32 4/8	7 1/2	1	5/8	5/8	1 2/8	1 2/8	7 4/8
Ondrej Matejovie	19 4/8	4 1/2	1	3/8	3/8	6/8	6/8	4 4/8
Štefan Bobrovčan	26	6	1	4/8	4/8	1	1	6
Rozália Okoličianska								
Ján Matejovie	19 4/8	4 1/2	1	3/8	3/8	6/8	6/8	4 4/8
Matej Matejovie	19 4/8	4 1/2	1	3/8	3/8	6/8	6/8	4 4/8
Ondrej Trnka	13	3	1	2/8	2/8	4/8	4/8	3
Mikuláš Podturňanský								
Ján Trnka	19 4/8	4 1/2	1	3/8	3/8	6/8	6/8	4 4/8

Na partikulárnej kongregácii v Liptovskom Mikuláši 15. júla 1785 sa rokovalo o pomeroch v Jamníku, ale aj v Liptovskom Petre, Podturni a Vavrišove. Okrem toho, že žiadali stolicu o pridelenie učiteľa, sťažovali sa aj na neutešené pomery v Jamníku, poukázali na opustené schátralé usadlosti, odobratie salašov, holí, práva slobodne páliť alkohol a iné.

Podľa konskripcie (súpisu) dvorov v Jamníku z roku 1868 bol číslom I. označený **Tomčíkovský dvor**. V rámci tejto usadlosti hospodárili Adam Beňo, obyvateľ domu číslo 1 na 2/8. (Jeho rod vymrel po meči a pozemky v 80-tych rokoch 19. storočia kúpili bratia Jána a Adam Sochorovci, ktorí neskôr používali prídomok Beňo). Na 3/8 časti tomčíkovskej usadlosti hospodárili Michal, Adam, Matej, Ján a ďalší Adam Tomčíkovci, obývajúci domy číslo 7 a 8. Na 2/8 usadlosti hospodárili Matej Belluš a Ján Koreň, obývajúci domy číslo 53 a 54. Na 1/8 tomčíkovskej usadlosti hospodáril Pavol Kita, žijúci v dome číslo 50.

Číslom II. bol označený **Chudých dvor**. V rámci neho na 9/16 usadlosti hospodárili spoločne Ondrej a Ján Chudý, žijúci v dome číslo 2. Na 2/16 hospodáril Michal Bánik, žijúci v dome číslo 6. Na 5/16 hospodárili oddelene Adam, Michal a Matej Chudý (3/4) žijúci v dome číslo 9 a Ján Porubjak (1/4), žijúci v dome číslo 10.

Kocholovský dvor bol označený v konskripcii číslom III. V rámci celej usadlosti hospodárili oddelene na 2/8 Michal a Ján Kochol, žijúci v dome číslo 3, na 2/8 Adam Kochol, žijúci v dome číslo 4 a na 3/8 spoločne Ján Bánik Ďuriš a Ján Ondrášik, žijúci v dome číslo 5.

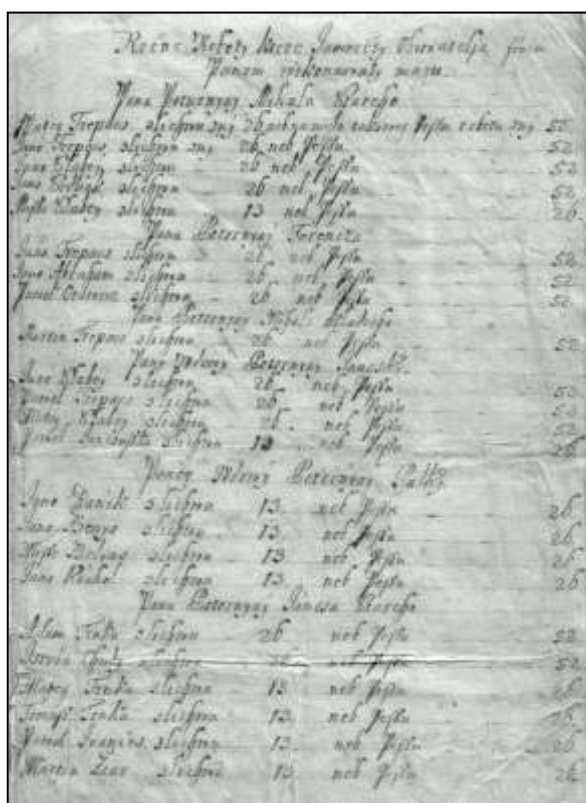
Časť usadlosti - 8/24, zvanú **Porubjakovský dvor**, označený číslom IV., užívali Ján Porubjak (1/4), Adam Porubjak (1/4) a Matej Porubjak (2/4), obývajúci spoločne dom číslo 10. Adam Štrkolec, obývajúci dom číslo 11, hospodáril na 7/24 porubjakovskej usadlosti a Michal Matis Jozefček, žijúci v dome číslo 12 hospodáril na 9/24 usadlosti.

Vlastníctvo **Jančuškoveho dvora**, označeného číslom V., bolo rozdelené medzi Adama Halušku, žijúceho v dome číslo 13, ktorý hospodáril na 2/8, Mateja Mušjaka, žijúceho v dome číslo 15, hospodáriaceho na 1/8, Michala Ivaniša a Jána Jančušku, žijúcich v dome číslo 15, hospodáriacich na 3/8 jančuškovej usadlosti a Michala Sochora – Oravca, žijúceho v dome číslo 18, hospodáriaceho na 2/8 usadlosti.

Trnkovský dvor, označený číslom VI. si delili Adam Trnka mladší, žijúci v dome číslo 17, 3/8, Adam Ivaniš a Zuzana (Trnková), žijúci v dome číslo 19 a Michal Trnka s Jánom Jančuškom, žijúci v dome číslo 16, 4/8 usadlosti.

Matejovský dvor, označený číslom VII., si delili Adam Matejovie s Michalom a Pavlom Haluškom, žijúci spoločne v dome číslo 20, 3/8 usadlosti, Michal Jankovie a Michal Stupka, žijúci v dome číslo 23, 5/16 usadlosti a Matej Matejovie spolu s Jánom, Michalom a Zuzanou Matejovie, žijúci v domoch 43, 44, 5/16 usadlosti.

Abrahámovský dvor, označený číslom VIII, si delili Ján, Matej a Michal Oravcovci, žijúci v dome číslo 25, 4/8, Matej Abrahám spolu s Adamom, Pavlom a Michalom Abrahámom, žijúcimi v domoch číslo 26 a 55, 2/8 a Pavol Pivko, obývajúci dom číslo 39, 2/8.

Súpis poddanských povinností obyvateľov Jmníka z roku 1773

Usadlosť zvaná **Šedivých dvor** sa delila medzi Michala Šedivého (1/4), žijúceho v dome číslo 27, Jána Šedivého (1/4), žijúceho v dome číslo 29 spolu s Martinom Slabejom – Šedivým (2/4), žijúceho v dome číslo 28. Títo hospodárili na 4/8 tohto dvora. Ján Handrk Debnár, žijúci v dome číslo 40, hospodáril na ďalších 4/8 usadlosti.

Huňovie dvor, označený číslom X, si delili Matej Huňa (zomrel bez potomkov, podiel získali darovacou zmluvou Michal Kováč a Adam Kochol) a Pavol Staroň, žijúci v dome číslo 36, spolu s Michalom Kováčom a Adamom Kocholom, žijúcimi v dome číslo 31, 4/8 a Pavol Tabak s Martinom Zaťkom, žijúci v domoch číslo 45 a 46, 4/8.

Najmladšími dvormi boli Vyšných dvor a Paukovský dvor. **Vyšných dvor** bol označený číslom XI a hospodárili na ňom potomkovia Matejovcov, ktorí si po požiari dediny v roku 1866 postavili domy na vyšnom konci dnešnej dediny. Na tejto usadlosti hospodárili Pavol Vyšný Surdjak, žijúci v dome číslo 32, s podielom 4/24, Ján Vyšný Surdjak - Uličný, žijúci v dome číslo 33, s podielom 8/24, Adam Vyšný Stošan, žijúci v dome číslo 34, s podielom 4/24 a Michal Vyšný Stošan s Jánom Vyšným Stošanom, žijúcimi v dome číslo 35, s podielom 8/24.

Paukovský dvor bol označený číslom XII a zastupovali ho majitelia s podielmi: Anna Slabejová, dom číslo 36, 1/8, Adam Slabej a Pavol Šuták, dom číslo 42, 1/8, Eva Trnková, rodená Petrovská – Slabej, dom číslo 51 a Michal Kováč u Huňov, dom číslo 31, 1/8, Michal Španko Prachár, dom číslo 55, 1/8 a Ján Paukovie Matúš, dom číslo 41, 4/8.

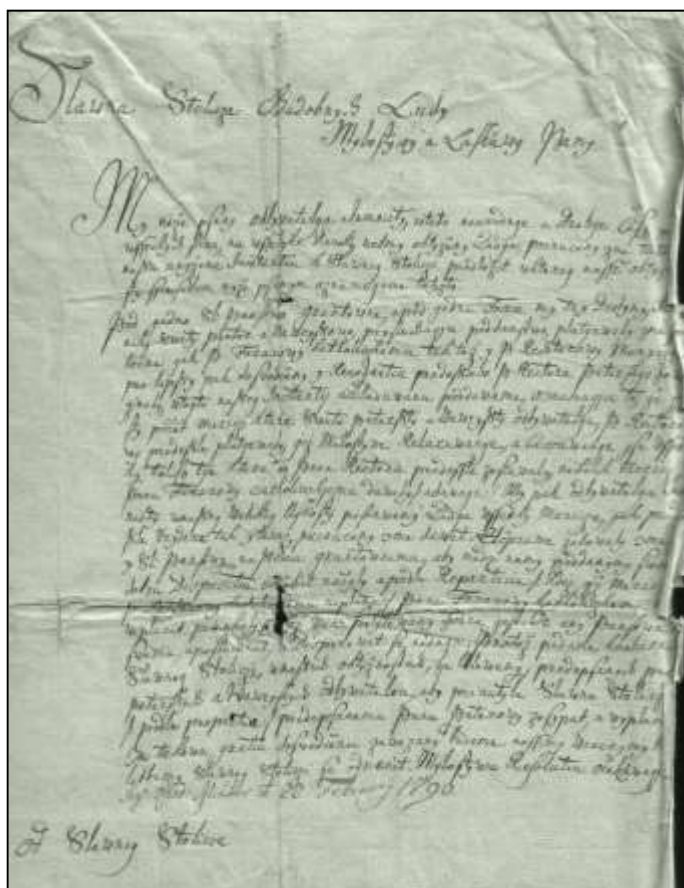
Gajdošovský dvor, označený číslom XIII, vlastnili Michal Gajdoš, číslo domu 47, 3/8, Michal a Ján Jozefček, dom číslo 49, s Adamom a Jánom Jozefčekom, dom číslo 48, 3/8 a Ján Sochor Židák, dom číslo 52, 2/8.

Posledným v poradí a zároveň najrozsiahlším rozlohou, bol **Kováčovský dvor**, označený číslom XIV. Na tejto usadlosti, ktorá nebola celou usadlosťou, ale 1 a 3/16 usadlosťou, hospodárili Matej Kováč, mladší a Ján Švoňavec, dom číslo 21 na 5/32, Matej Kováč, starší, dom číslo 22, na 5/32, Adam Bobrovčan Kováč (14/48), Ján Sochor Kováč (7/48), dom číslo 24 a 24a, na 14/32 a Adam Nahálka Chudý (1/2), dom číslo 37 s Martinom Marendjakom Zamrzlých (1/2) spolu na 14/32.

Okrem spomínaných sedliakov žili v Jamníku v tomto období aj tri **želiarske rodiny** s vlastnými domami a drobným intravilánom. Želiar Adam Vlček, vlastnil 315 štvorcových siah pôdy, Anna Petrovská 130 štvorcových siah pôdy a učiteľ Ondrej Hálka 84 štvorcových siah pôdy.

Celý chotár obce Jamník mal v roku 1868 výmeru 5028 katastrálnych jutár a 539

štvorcových siah. Z toho obecný majetok s výmerou 543 k. j. a 596 štv. siah., zemiarsky majetok 2935 k. j. a 1035 štv. siah, urbársky majetok 947 k. j. a 383 štv. siah a ďalšie podiely obyvateľov z Petra, Vavrišova a Podturne (bývalých poddaných).

Sťažnosť poddaných z Jamníka na zvyšovanie poddanských novinností z roku 1790

Dvorová organizácia v Jamníku z rokov 1776-1835

Dvor	Veľkosť poddanského gruntu	Výsev intravilánu v prešporských mericiach	Výsev rolí v prešporských mericiach	Lúky (na počet koscov)
Jančuškovský	2/8	1 4/8	6 4/8	4
Slabejovský	2/8	1 4/8	6 4/8	4
Kráľovský	2/8	1 4/8	6 4/8	4
? Slabejovský	2/8	1 4/8	6 4/8	4
Trnkovský	2/8	1 4/8	6 4/8	4
Trepáčovský	2/8	1 4/8	6 4/8	4

Dvorová organizácia v Jamníku z rokov 1868-1911

Dvor		Výmera	
		kat. jutrá	siahy
I.	Tomčíkovský dvor	66	1109
II.	Chudých dvor	66	1162
III.	Kocholovský dvor	66	660
IV.	Porubiakovský dvor	66	671
V.	Jančuškovský dvor	66	364
VI.	Trnkovský dvor	66	563
VII.	Matejovský dvor	66	506
VIII.	Abrahámovský dvor	67	274
IX.	Šedivých dvor	67	437
X.	Huňovie dvor	66	505
XI.	Vyšných dvor	66	1139
XII.	Paukovský dvor	66	900
XIII.	Gajdošovský dvor	66	526
XIV.	Kováčovský dvor	79	975

Podľa uvedených tabuliek je jasné, že v rokoch 1835-1868 sa zmenil počet rodov v Jamníku. Vymizli priezviská Kráľ, Slabej a Trepáč. V skutočnosti Kráľovci zrejme vymreli, Slabejovské dva dvory zanikli drobením majetkov dedením a časť rodu Trepáčovcov prijala za priezvisko prezývku Huňa, časť rodu Šedivý a časť rodu priezvisko Mušiak. Naopak usadlosť rodiny Chudých, Abrahámovcov sa rozšírili a stali sa dvormi. Rozšírila sa aj usadlosť Matejovcov, ktorá sa stala dvorom a dvormi sa stali aj usadlosti ich príbuzných Paukovcov a Vyšných. Nakoniec pribudli nové priezviská ako napríklad Kochol, Tomčík, Trnka Porubiak, Duriš Bánik, Petrovský, Jozefček, Vyšný, Paukovie (neskôr Paukovček), Kováč a iné. Ján Kochol sa do Jamníka priženil do rodiny Jána Balažica niekedy v rokoch 1771-1779. Rodina pochádzala z Liptovského Petra a pôvodne priezvisko používali vo forme "Chochoľ". Rodina Tomčíkovcov prišla z Podturne, Trnkovci-Porubiakovci z Liptovskej Porúbky (zrejme sa v Jamníku usadili na pokyn svojich zemepánov Svätajánskych). Ján Duriš a Ján Petrovský sa do Jamníka priženili z Hýb na začiatku 19. storočia. Priezviská Jozefček, Vyšný a Paukovček vznikli na začiatku 19. storočia z prezývok členov veľmi rozvetvenej a starej rodiny Matejčekovcov (Matejček – Jozefovie, Matejček – Vyšný a Matejček – Paukovie). Priezvisko Kováč sa objavuje v Jamníku na konci 18. storočia a prvý nositeľ tohto priezviska v Jamníku pochádzal zo Žiaru.

V minulosti sa katastrálne hranice Jamníka niekoľkokrát zmenili a zmenili sa aj majitelia pôdy. Od 13. storočia vlastnili skoro celé katastrálne územie Jamníka zemianske rodiny z Podturne, Liptovského Jána a Okoličného. Najväčší majetok však mali zemanovia z Podturne. Na konci 19. storočia Pottornyaiovci vlastnili pozemky až po intravilán Jamníka. Okrem iného v intraviláne vlastnili aj súvislý pás, prechádzajúci celou dedinou, takzvaný výhon, cez ktorý vyháňali svoj dobytok na pastvu. V roku 1848 bolo v Uhorsku zrušené poddanstvo a bývalí poddaní získali pôdu, ktorú trvalo užívali. Pottornyaiovci po tomto včlenení lesy a pasienky do jamníckeho chotára a boli označené ako spoločný urbársky majetok. Len role od Podturne až do tesnej blízkosti Jamníka si dali zapísať na vlastné mená. Po tomto patrili do jamníckeho chotára Švihrová, Nemová, Čutkovo, Zveriak, Svätý Duch, Danišovec, Jochy, Gabajka, Slabejka a Poubočie, ktoré siahalo až pod Baranec.

V roku 1859 boli zakreslené presné mapy katastra obce Jamník a vznikla pozemková kniha Jamníka. V rokoch 1863 - 1865 bola v Jamníku vykonaná komasácia, v rámci ktorej boli scelené parcely, ktoré boli rozdrobené viacnásobným dedením a po nej v roku 1868 takzvaná konskripcia (súpis pôdy). Po požiaroch v rokoch 1862 a 1866 sa zmenil celkový ráz dediny, a preto na základe nového stavu bola v roku 1877 prekreslená nová mapa intravilánu obce, ktorá s rozdelením parciel a so zmenami vykonanými v nasledujúcom období ďalšou výstavbou, platí až dodnes, aj napriek tomu, že v 70-tych rokoch 20. storočia vznikli nové mapy.

Urbársky majetok v k. ú. Jamník, podľa pozemnoknižných zápisníc (vložíek) čísla :

153

	Parc.číslo	Názov	Výmera
1	286	Pasienka vo vnútornosti	2 ha 70 a 25 m ²
2	447	Pasienka Vyše dediny	86 a 50 m ²
3	527	Pasienka Láne	81 a 57 m ²
4	580	Pasienka Nemovie	62 ha 42 a 30 m ²
5	923	Pasienka Kedelovečné	01 ha 70 a 19 m ²
6	1124	Pasienka Lazy (Háj)	03 ha 38 a 05 m ²
7	1177	Pasienka Lazy	09 ha 70 a 99 m ²
8	1236	Pasienka Lazy	59 a 13 m ²
9	1246	Pasienka Lazy (Za Močilá)	22 ha 21 a 88 m ²
10	1247/a	Pasienka Lazy	02 ha 67 a 41 m ²
11	1248	Pasienka Lazy (Skalovištie)	16 ha 71 a 97 m ²
12	1249-1250	Pasienka Lazy (Skalovištie)	46 ha 16 a 00 m ²
13	1272	Pasienka Mokré Štvrte	05 ha 45 a 65 m ²
14	1487	Les Pod Sokolom	1 k. j. 800 štv. siah
15	1488-1489	Les Pod Sokolom	49 k. j. 19 štv. siah

181

	Parc.číslo	Názov	Výmera
1	1259	Pasienka Svätý Duch	03 ha 61 a 97 m ²
2	1263-1264	Pasienka a lúka Svätý Duch	89 ha 93 a 46 m ²

Vložka bola zrušená uznesením Okresného súdu v Liptovskom Hrádku Čd 292/1950.

Výmera prešla do vložky k. ú. Jamník č. 558 a slúži len k prepočítaniu podielov podľa jednotlivých vlastníkov a dedičov v Urbárskom pozemkovom spoločenstve v Jamníku.

261

	Parc. číslo	Názov	Výmera
1	1265-1266	Lúka a pasienka Suchie Štvrte	64 ha 94 a 87 m ²

Vložka bola zrušená uznesením Okresného súdu v Liptovskom Hrádku Čd 292/1950.
Výmera prešla do vložky k. ú. Jamník č. 558 a slúži len k prepočítaniu podielov podľa jednotlivých vlastníkov a dedičov v Urbárskom pozemkovom spoločenstve v Jamníku.

558

	Parc. číslo	Názov	Výmera
1	286	Pasienka vo vnútornosti	2 ha 70 a 25 m ²
2	447	Pasienka Vyše dediny	86 a 50 m ²
3	527	Pasienka Láne	81 a 57 m ²
4	580	Pasienka Nemovie	62 ha 42 a 30 m ²
5	923	Pasienka Kedelovečné	01 ha 70 a 19 m ²
6	1124	Pasienka Lazy (Háj)	03 ha 38 a 05 m ²
7	1177	Pasienka Lazy	09 ha 70 a 99 m ²
8	1236	Pasienka Lazy	59 a 13 m ²
9	1246	Pasienka Lazy (Za Močilá)	22 ha 21 a 88 m ²
10	1247/a	Pasienka Lazy	02 ha 67 a 41 m ²
11	1248	Pasienka Lazy (Skalovištie)	16 ha 71 a 97 m ²
12	1249-1250	Pasienka Lazy (Skalovištie)	46 ha 16 a 00 m ²
13	1272	Pasienka Mokré Štvrte	05 ha 45 a 65 m ²
14	1259	Pasienka Svätý Duch	03 ha 61 a 97 m ²
15	1263-1264	Pasienka Svätý Duch	89 ha 93 a 46 m ²
16	1265-1266	Pasienka a lúka Suchie Štvrte	64 ha 94 a 87 m ²
17	1249-1250/1	Pasienka Lazy (Skalovištie)	46 ha 09 a 38 m ²

Rozhodnutím Okresného súdu v Liptovskom Hrádku číslo Čd 292/1950 do tejto zápisnice prešli zápisnice číslo 181 a 261 a vlastníctvo bolo zapísané na JRD v Jamníku v celosti

Celkové výmery urbárskeho majetku vo vložkách sú v krokových mierach a ich súčet je:

$$\begin{array}{rcl}
 153 & - & 217 \text{ ha } 41 \text{ a } 78 \text{ m}^2 \\
 261 & - & 64 \text{ ha } 94 \text{ a } 87 \text{ m}^2 \\
 181 & - & 93 \text{ ha } 55 \text{ a } 43 \text{ m}^2
 \end{array}$$

Katastrálne územie obce sa najviac rozrastalo v druhej polovici 19. storočia a na začiatku 20. storočia, keď obyvatelia obce získali väčšie množstvo pôdy odkúpou rodového majetku Pottornyaiovcov.

Kúpnopredajnou zmluvou z 13. marca 1868 odkúpilo 13 obyvateľov Jamníka za 1.000 zlatých pôvodný Szent-Iványiovský majetok "Staništia a Repiská" v katastrálnom území Jamník od dedičov: Marka Szent-Iványiho, Štefanie Lubyovej, rodenej Szent-Iványiovej, Matildy Nyáryovej, rodenej Szent-Iványiovej, Izabely Szent-Iványiovej a Amálie Kiszelyovej, rodenej Szent-Iványiovej.

Kúpnopredajnou zmluvou z 29. januára 1872 odkúpilo 76 obyvateľov obce od Amálie Pottornyaiovej, rodenej Vitálišovej, ako matky a tútorky maloletých Mikuláša a Bertý Pottornyaiovcov, ďalej od Antona Vitáliša a jeho manželky Rozálie Vitálišovej, rodenej Pottornyaiovej, Matildy Nyáryovej, rodenej Szent-Iványiovej, Štefánie Lubyovej, rodenej Szent-Iványiovej, vdovy Izabely

Pohľad na Jamnickú dolinu

Szent-Iványiovej, Amálie Kiszelyovej, rodenej Szent-Iványiovej a Ignáca Steina a jeho manželky Lothy Steinovej, prenájomcov krčmy v Jamníku, za 5486 zlatých a 68 grajciarov právo krčmy, šenkovania, sekania mäsa, mletia múky v mlyne v Liptovskom Petre, spolu s pôdou k tomu prislúchajúcou. Spomínané nehnuteľnosti boli zapísané v pozemkovej knihe obce Jamník číslo 191 a obce Liptovský Peter číslo 53. Spolu s touto kúpou získali jamničania právo poľovať a loviť ryby na spomínaných majetkoch. Kúpnopredajnou zmluvou z 28. septembra 1883 odkúpili obyvatelia Jamníka ďalší podiel zapísaný v pozemnoknižnej vložke Jamník číslo 191 od Jakuba Steina, syna Ignáca Steina.

Kúpnopredajnou zmluvou z 9. júla 1883 predali vlastníci Anton Vitáliš s dcérami Gizelou Lányiovou, rodenou Vitálišovou a Rozáliou Radvanskou, rodenou Vitálišovou, nehnuteľnosti v Jamnickom chotári: Čutkovo a Piatkovo (Danišovo) v celkovej výmere 400 katastrálnych jutár a 1068 siah za 6 tisíc zlatých urbarialistom v Liptovskom Petre.

Kúpnopredajnou zmluvou z 28. marca 1889 odkúpilo 115 jamničanov za 5400 zlatých lúky a pasienky "Suchie štvrte" od Mikuláša Pottornyaia, ktoré boli zapísané v pozemnoknižnej vložke Jamník číslo 74. Celá výmera týchto nehnuteľností bola v tom období 112 katastrálnych jutár a 1381 štvorcových siah.

Transakciou z 10. septembra 1889 Anton Vitáliš a jeho dcéry Gizela Lányiová, rodená Vitálišová a Rozália Radvánska, rodená Vitálišová predali obyvateľom Liptovskej Kokavy nehnuteľnosti zapísané v pozemkovej knihe obce Jamník číslo 156: hora Salašky, Nad novej cesty, Jedliny, Klíny a Zadný úplaz, Maselná, Nad Jurek, Nad Otrhanec, Pod Sivarnô, Ostredky nižšie, Horné Sivarnô, Závrat, Deravá, Volovec, Roháč, Záhrady a nehnuteľnosti v katastrálnom území Pribylina za cenu 12.000 zlatých.

Kúpnopredajnou zmluvou z 31. augusta 1917 odkúpili jamničania ďalšiu časť Pottornyaiovského majetku, role Jamníčkovie a Celiny, zapísané v pozemnoknižnej vložke obce Jamník číslo 156, od Marty Lányiovej, Valérie Lányiovej a Rozálie Radvánskej, rodenej Vitálišovej vdove po Antonovi Radvánskom za 102.200 korún. Táto odkúpa sa do dnešných čias nazýva Vitálišovská.

Zo spomínaného majetku ďalšia, juštovská časť, bola odpredaná až po prvej svetovej vojne v rámci prvej pozemkovej reformy. Na základe kúpnopredajných zmlúv z 31. októbra 1920, a 15. augusta 1921 schválených Pozemkovým úradom v Prahe pod číslom 25307/24-I/4 boli nehnuteľnosti zapísané v pozemkovej knihe obce Jamník číslo 74 na meno Mikuláša Justha a jeho manželky Johany Justhovej, rodenej Wattenwillovej predané v čiastkach 87 jamničanom. Po pozemkovej reforme ostala len malá časť pôdy pôvodne patriaca Pottornyaiovcovi, vo vlastníctve statkára Šimona Ferenciho, ktorý neskôr viac ako 6 hektárov ornej pôdy v katastrálnom území Podtureň predal statkárovi Dr. Arpádovi

Kyszelymu z Beňadikovej. Táto pôda mu bola skonfiškovaná po druhej svetovej vojne ako kolaborantovi a zradcovi.

Spomínané hromadné odkúpy však nerozšírili takzvaný urbársky majetok, ale rozšírili súkromné vlastníctvo dotknutých osôb, pretože tieto nevytvorili spoločenstvo nových vlastníkov, tak ako sa to bežne v takýchto prípadoch robilo.

Štátny archív v Bytči, pobočka Liptovský Mikuláš, Okresný súd v Liptovskom Hrádku, pozemnoknižná agenda 1873-1949, Obec Jamník 1771-1850

Urbárske pozemkové spoločenstvo Jamník, Konškripcia obce Jamník 1866, 1911

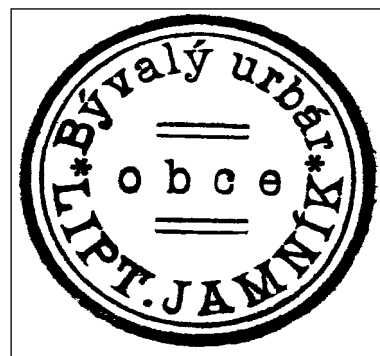
Lesný majetok v prvej polovici 20. storočia

Podľa zachovaného dokumentu „Hospodársky plán lesa bývalých urbarialistov obce Jamník“, platného v rokoch 1935-1944, sa lesný majetok spoločenstva skladal z piatich od seba oddelených celkov menšej rozlohy. Dva z nich ležali v blízkosti obce (severovýchodne Háje a východne holina), tri 8 – 10 km na severovýchod od obce (Brišňô, Gabajka). Najsevernejšia časť „Brišňô“ bola odkúpená od evanjelickej a. v. cirkvi v Liptovskom Petre a hraničila na severovýchode s lesným majetkom bývalých urbarialistov obce Pribylina, na severe a juhozápade s lesným majetkom bývalých urbarialistov obce Jakubovany.

Druhá časť lesa „Gabajka“ ležala asi 1 km na juhovýchod od lesa „Brišňô“ a hraničila na severe a severovýchode s lesom a pasienkami bývalých urbarialistov obce Pribylina, na západe s lesom bývalých urbarialistov obce Vavrišovo, na juhu s pasienkami bývalých urbarialistov obce Jakubovany a na východe s lesom súkromných majiteľov z Jamníka. K tomuto lesu patrila aj menšia, asi 150 m na východ vzdialená, čiastka zvaná „Prídavok“, ktorá susedila na severozápade s pasienkami a lesom bývalých urbarialistov obce Pribylina., na juhozápade s lesom súkromných majiteľov z Jamníka a na východe s lesom bývalých urbarialistov obce Liptovský Peter. Asi 1 – 2 km od obce na severovýchod bola vzdialená časť „Háje“ hraničiaca na západe s poľnohospodárskymi pozemkami obyvateľov Jamníka. Aj „holina“ bola obklopená len súkromnými pasienkami, okrem malého úseku asi 20 m na severovýchode, kde hraničila so súkromnými roľami.

V 30-tych rokoch 20. storočia nebolo k dispozícii nové zameranie rozlohy urbárskeho majetku. Podľa pozemkových hárkov obce Jamník bola plocha spoločného lesného majetku vyčíslená takto: les – 42,78 ha, pasienky – 4,63 ha, lúky 3,77 ha, neplodná pôda 0,25 ha. Spolu teda 51,43 ha. V rámci vyhotovovania lesného hospodárskeho plánu bol zameraním zistený skutočný stav: lesná pôda 44,56 ha (77,6 k. j.), lúky 2,89 ha (5 k. j.), spolu 47,45 ha (826 k. j.)

Podľa údajov zo spomínaného lesného plánu bol spoločný les bývalých urbarialistov obce Jamník, okrem časti „Brišňô“, nadobudnutý pri vzniku spoločenstva v roku 1857 a komasovaný v rokoch 1863-1865. Les „Brišňô“ kúpili v roku 1927 od evanjelickej a.v. cirkvi v Liptovskom Petre. Na tento les sa vzťahovali ustanovenia §-u 17 zák.č. XXXI z roku 1879 a bodov b, d §-u 1 zák.čl. XIX z roku 1898 na základe doplnkov z rokov 1899, 1917 a 1918. Les „Brišňô“ bol prevzatý do správy štátu v roku 1935 a o jeho úžitok sa delilo 114 podielnikov – bývalých urbárikov. Keďže výmera tohto lesného majetku nedosahovala

Odtlačok pečiatky Bývalých urbarialistov z Jamníka z polovice 20. storočia

zákonom predpísanú minimálnu veľkosť pre samostatné poľovné právo, dal sa do prenájmu spoločne s obecným majetkom.

Hranice lesa boli v spomínanom období dostatočne zaistené hraničnými „kopcami“. V časti „Brišňô“ boli okrem „kopcov“ aj prirodzene tvorené hranice potokom a hrebeňom. V časti „Háj“ tvoril potok tiež prirodzenú hranicu so súkromnými majiteľmi. Nadmorská výška spoločného lesného majetku sa pohybovala od 750 do 1200 metrov nad morom. Pôda bola považovaná za pomerne úrodnú, dosť hlbokú, hlinito-piesočnú, väčšinou na žule.

Stav lesa v číslach bol takýto: priemerná bonita lesnej pôdy 2,66, priemerné zakorenenie 0,72, priemerný vek (plošný) 30 rokov. Zastúpenie drevín bol: smrek 0,90, modrín 0,08, borovica 0,02. Priemerný ročný prírastok bol vyčíslený na 176,5 m³ (na 1 ha 4.04 m³). Skutočná zásoba lesa bola odhadnutá na 2588 m³ (59 m³ na 1 ha), čo bolo samozrejme málo. Malá zásoba však vyplývala z nedostatku lesných porastov nad 50 rokov.

V roku 1935 bol predsedom urbáru Ján Vyšný starší, urbárskym gazdom Jozef Paukovček a Peter Matejček starší bol urbárskym pokladníkom.

Podľa údajov z výkazu spoločných horárskych príspevkov za hájenie a dozeranie lesov pod štátnou správou stojacich z roku 1940, existovali v tomto období v rámci katastrálneho územia Jamník a v obci Jamník dva urbárske celky. Jedným z nich boli Bývalí urbarialisti v Jamníku s celkovou výmerou majetku 46,84 ha v II. akostnej triede a 0,69 v V. akostnej triede. Druhým spoločenstvom vlastníkov bola Skupina bývalých urbarialistov Dr. Klimo a spol. s výmerou 11,67 ha v II. akostnej triede a 1,16 ha v V. akostnej triede.

V roku 1940 sa malo začať s vyvlastňovaním pozemkov pod areál letiska na Mokradi, preto bolo potrebné rokovať aj členmi urbáru v Jamníku. Vojenská správa zahradila prechod pri Košiaroch a drevo dodal urbár.

Na jar roku 1941 sa začalo ťažiť v Nemovej po veternej kalamite. Dá sa to usúdiť z toho, že sa ťažili len vývraty. V apríli sa čistil pasienok a začalo sa zväzovať ďalšie drevo. Na vozenie dreva boli určení J. Haluška a J. Martinček. Predseda a gazda boli pri vození a mali dohliadať, aby drevo nedostali tí, ktorí mali ešte z minulosti nedoplatky. V Gabajke sa nachádzal salaš. Urbárske zastupiteľstvo sa dohodlo, že ročný poplatok za jeho využívanie bude 120 korún. V roku 1941 boli podľa rozhodnutia opravené všetky urbárske humná. Na zasadnutí 19. júna 1941 bol na obdobie neprítomnosti Michala Duriša, pokladníka urbáru, ktorý nastúpil vojenskú službu, zvolený Ondrej Trepáč. Urbárskym predsedom bol roku 1940 Jozef Jozefček. Od roku 1941 urbárskym gazdom Ján Tomčík a zapisovateľom Ján Devečka.

Podľa rozhodnutia zastupiteľstva urbáru bola v polovici roku 1941 kúpená sečkovica a bol predatý plemenný urbársky býk Šándor. Keďže kultúrny dom v Jamníku bol v roku 1928 postavený aj z prostriedkov urbárskeho spoločenstva a na urbárskom pozemku, bol na základe dohody s Čitateľským spolkom povinný sa o budovu aj starať. Preto zastupiteľstvo v roku súhlasilo, aby urbár dal na stavbu nových schodov do kultúrneho domu k dispozícii stavebné drevo. Za rok 1941 bol príjem urbáru 42.751,40,- Ks a výdavky 33.824,85,- Ks. Majetkový stav spoločenstva bol k 31. decembru 1941 okrem zostatku v pokladni 8.926,55,- Ks, na bankovom účte 11.629,60,- Ks, v cenných papieroch 2.200,- Ks a prostriedky vydané na stavbu novej maštale 5.705,45,- Ks. Z týchto prostriedkov sa vyčlenilo na prvom zasadnutí v roku 1942 4.000,- Ks na kúpu plemenného býka.

Podľa zalesňovacích výkazov Okresného úradu v Liptovskom Mikuláši v roku 1941 sa na majetku Bývalých urbarialistov v Jamníku vyrúbalo a následne zalesňovalo na 16 ha a bolo vysadených 160 tisíc kusov sadeníc smreka, čo bolo v danom roku najviac v okrese a počet sadeníc tvoril 2/7 z celkového počtu vysadených stromov v horárskom obvode Hybe. Tu patrili urbáre z obcí Východná, Pribylina, Liptovská Kokava, Vavrišovo, Hybe a Jamník.

V roku 1942 sa konalo valné zhromaždenie 26. januára o 18.00 hod v priestoroch školy v Jamníku. Zúčastnilo sa ho 55 členov. Boli oboznámení s úhynom jedného

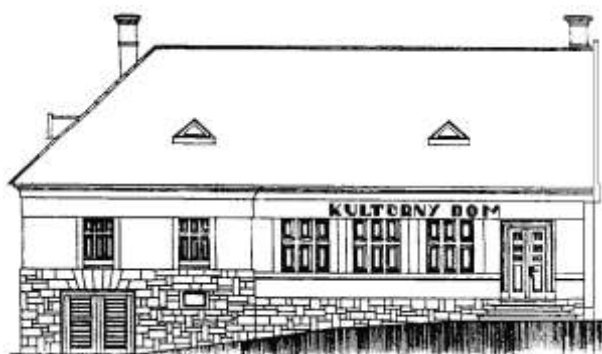
plemenného býka v hodnote 2.060,- Ks, o zalesňovaní holiny a odvodňovaním močiara vyše Nemovej. Predseda ďalej oznámil, že urbárski pastieri neustále zvyšujú svoje požiadavky. Valné zhromaždenie sa dohodlo, že platy im budú ponechané ako v predchádzajúcom roku, ale dreva mali dostať dva vozy (jeden haluziny a jeden pňov, ktoré sa sami vykopú).

V roku 1941 mal v prenájme od urbáru Celiny Peter Kostovič, ktorý medzitým zomrel. Jeho záväzky prevzal po ňom jeho brat Ján Kostovič.

V roku 1942 boli omylom vyrúbané stromy na súkromných lúkach majiteľom Jozefovi Bobrovčanovi, Milošovi Dzuriakovi a Petrovi Vlčekovi. Poškodení chceli urbár žalovať a žiadali, aby im vyťažené drevo na účet urbáru priviezli domov a lúka bola vyčistená. Zastupiteľstvo urbáru s takýmto riešením súhlasilo.

V roku 1941 mal urbár nasledujúci finančný príjem za pasenie dobytku: za 234 kráv – 11.232,- Ks, za 180 oviec - 1.080,- Ks, za 128 jahniat – 1.024,- Ks, za 12 baranov – 120,- Ks a za 24 volov – 480,- Ks.

Podľa rozhodnutia urbárskeho zastupiteľstva z 21. júna 1942 sa pasienky delili na stále a poľné. Stále pasienky boli spoločné urbárske v honoch Suché a Mokré štvrte. Poľnú tvorili všetky lúky.

Kultúrny dom v Jamníku podľa projektu z roku 1927

Urbár aj v roku 1942 dal opraviť priestory kultúrneho domu. Kultúrny dom bol vybielený, opravené okná a dreváreň. Ako protihodnota mali neskôr slúžiť poplatky za výborové schôdze spolkov, ktoré v Jamníku v tomto období vyvíjali činnosť.

Schôdzu urbárskeho výboru 25. januára 1943 prerušil požiar, ktorý vypukol v rodine bratov Matejčekovcov, ktorému padli za obeť dom a hospodárske stavby. V schôdzi sa potom pokračovalo v nasledujúci deň. Prítomní na schôdzi konštatovali, že príjmy za rok 1942 boli vo výške 50.591,50,- Ks a

výdavky vo výške 43.588,20,- Ks. V nasledujúcom roku sa mali doplniť sadenice v sadienke, ktoré malo zabezpečiť lesné oddelenie Okresného úradu v Liptovskom Mikuláši. Urbárske zastupiteľstvo sa dohodlo aj na tom, že poškodeným Matejčekovcom poskytne drevo na opravu domu a stavov zadarmo - z vývratov v Gabajke 10 m³ a z Nemovej 5 m³. Z ďalšieho stavebného dreva sa malo postaviť za Ivanišovcami na mieste starého urbárskeho humna nové.

Na zasadnutiach na začiatku roku 1943 sa riešil návrh dohody medzi Slovenským štátom, zastúpeným Ministerstvom národnej obrany a Spolkom bývalých urbarialistov v Jamníku. Podľa nej mali príslušníci pracovného zboru národnej obrany skultivovať (na vlastné náklady zmeliorovať a zasieť) príslušné pozemky až po Liptovské hole. Z celkovej takto skultivovanej plochy mala 1/3 pripadnúť potom Slovenskému štátu a 2/3 mali ostať urbárikom. Pre spolok bol však tento návrh neprijateľný, pretože pri takých počtoch dobytku, ktorý využíval urbárske pasienky, by bolo po odovzdaní 1/3 skultivovaných pozemkov potrebné prenajať si pasienky od iných subjektov. Výbor teda navrhol nie 1/3 upravených pasienkov, ale len 10 %. Na základe tohto problému sa 13. februára 1943 zišla porada majiteľov urbáru, ktorej sa zúčastnilo 75 členov, zastupujúcich 71 oktáv urbárskeho majetku. Porada bola veľmi rušná. Členovia zdôraznili, že urbár vlastní len 550 k. j. pasienkov, z ktorých je 1/3 zalesnená. Na uvedenej výmere sa pasie 350 kusov rožného statku, 250 oviec a 200 jahniat. Prípadné zmenšenie plochy by znamenalo hospodárske zničenie Jamníka a znemožnenia dobrých začiatkov racionálneho mliekárenského hospodárenia (v Jamníku bolo v 30-tych rokoch 20. storočia založené Mliekárenské družstvo).

Táto otázka sa riešila aj na valnom zhromaždení 15. februára 1943, ktorej sa zúčastnilo 72 členov, zastupujúcich 268 z celkových 454 hlasov. Po správe o hospodárení bola vykonaná voľba urbárskeho zastupiteľstva podľa dvorov. Vykonala sa v rámci dvorov aklamáciou. Jednotlivé dvory potom mali zastupovať: Chudovský – Ján Chudý, Tomčíkovský – Ján Tomčík, Porubovský – Peter Krajčúška, Jančušovský – Ján Haluška, Matejovský – Peter haluška, Oravcovský – Michal Porubiak, Matúšovský – Ján Vyšný u Jozefov, Handrkovský – Ján Martinček, Huňovský - Ondrej Trepáč, Vyšnovský – Michal Vyšný st., Trnkovský – Michal Jozefček, Gajdošovský – Jozef Jozefček, Kováčovský – Ján Gajdoš a Deviatnický – Jozef Kováč.

O prevode časti pasienkov do vlastníctva štátu rokovalo aj mimoriadne valné zhromaždenie 18. februára 1943, na ktorom sa zišlo 80 členov. Tu sa členovia dohodli, že sú ochotní akceptovať ako protihodnotu za skultivované pasienky štátu dať pozemky pozdĺž cesty na letisko a to od mosta po hangáre v šírke 20 metrov a svoju čiastku z výhonu od mosta na juh pozdĺž Celín a podturňanských pasienkov. Na ďalších

Urbárska pastiereň v 40-tych rokoch 20. storočia

schôdzach sa ďalej rozhodli, že za pozemky, ktoré boli vyvlastnené pod vojenské objekty budú požadovať pozemky patrice k vojenskému veľkostatku v Podturni a susedia s chotárom Jamníka.

V roku 1943 sa zachovala aj zmienka o urbárskom horárovi, ktorým bol p. Mikuláš, ktorý žiadal zvýšenie platu o 100 %. Zastupiteľstvo urbáru mu však schválilo len 25 %.

V roku 1943 sa vysadilo 13 tisíc sadeníc stromčekov v lokalite „hore Jarkom“ smerom na Vavrišovo a nad „Falošným“. Sadenie mali vykonať členovia podľa podielov (za každú oktávu 1 deň a kto nebude môcť, zaplatí 40,- Ks za oktávu). Mladí, ktorí nedosiahli vek 18 rokov mali dostať 3 koruna na hodinu (24,- Ks za deň).

Na zasadnutí urbárskeho zastupiteľstva 27. júna 1943 sa prejednával priestupok baču Jána Kuchárika, ktorý neoprávnene zoťal pre seba 15 kusov stromov na urbárskych pasienkoch. Za priestupok krádeže v urbárskej hore sa malo drevo Jánovi Kuchárkikovi zabaviť a predať v prospech urbáru. Bača mal zaplatiť do urbárskej pokladne pokutu 200 korún a podmienčne ďalších 500 korún po dobu jeho služby.

V polovici roku 1943 urbár dal do prenájmu vojenskej správe letiska pozemok za Lazami s rozlohou 1000 m² za 500 korún ročne. Zároveň zástupcovia protestovali proti stavbe betónovej žumpy bez povolenia urbáru. Vojenská správa, ale na rozhodnutie zastupiteľstva odpovedala hotovou zmluvou, kde uviedla sumu 200 korún na rok za nájom plochy a zmluva ďalej zakotvovala všetky práva a výhody jednostranne pre vojenskú správu.

V novembri 1943 urbár kúpil na jarmoku v Liptovskom Mikuláši štvrtého plemenného býka a jednal s dvomi pastiermi z Oravy Šimonom a Ondrejom Hankom o ich prijatí za pastierov kráv. V zime však pastieri od zmluvy odstúpili a museli vrátiť finančný preddavok vo výške 150 korún. Zastupiteľstvo potom poverilo Jána Uličného, Jozefa Debnára a Michala Kuchárika, aby jednali s pastierom Chlebom z Liptovského Petra a v prípade neúspechu s pastierom Toporom v Pribyline alebo s inými pastiermi v okolí. Nakoniec sa podarilo dohodnúť a uzavrieť zmluvu s pastierom Vojtechom Toporom z Pribyliny.

Podľa účtovných denníkov a dokladov bol príjem urbáru v roku 1943 61.457,- Ks a výdavky 50.025,95,- Ks. V roku 1944 sa začalo so stavbou urbárskych bytov pre dvoch pastierov kráv – pastierní na mieste dnešnej budovy obecného úradu a požiarnej zbrojnice.

Zastupiteľstvo urbáru sa od 20. augusta 1944 do 27. mája 1945 skoro rok pre vojnové udalosti nezišlo. V máji 1945 sa rokovalo o čistení lesa v Nemovej a v Siatine, ktorý bol zničený pri prechode fronty, o asanácii bunkra v Kladinách a stavbe koliby na zveriaku z takto získaného materiálu a kúpených dosiek. Prejednávala sa aj žiadosť Čitateľského spolku v Jamníku o elektrifikáciu kultúrneho domu. Predsedom urbáru aj po vojne ostal Jozef Jozefček a pokladníkom Michal Duriš. V roku 1945 boli potom príjmy za rok 1944 dodatočne a rok 1945 spolu vyčíslené na 158.034,65,- Kčs a výdavky 146.192,75,- Kčs.

V roku 1946 urbár venoval Čitateľskému spolku na elektrifikáciu kultúrneho domu 1300,- korún. Prvé povojnové valné zhromaždenie sa uskutočnilo 7. marca 1946 v kultúrnom dome o 8. hodine ráno. Zúčastnilo sa ho 50 podielnikov. Opäť bolo zvolené urbárske zastupiteľstvo podľa dvorov takto: Chudovský dvor – Ján Chudý, Tomčíkovský dvor – Ján Tomčík, Porubovský dvor – Peter Krajčuška, Jančuškovie dvor – Ján Hušták, Matejovský – Peter Haluška, Oravcovský – Michal Porubiak, Matúšovský – Ján Vyšný u Jozefov, Handrkovský – Ján Martinček, Huňovský - Ondrej Trepáč, Vyšnovský – Michal Vyšný, Trnkovský – Jozef Jozefček, Gejdošovský – Jozef Jozefček, Kováčovský Ján Gejdoš a Desiatnický – Július Kováč. Ďalej v rámci tohto zasadnutia prebehla aj voľba urbárskeho vedenia, keďže dovtedajší predstavitelia urbáru sa svojich funkcií vzdali. Za predsedu bol zvolený Ján Vyšný obchodník, Ján Vyšný u Jozefov za podpredsedu, pokladníkom ostal Michal Duriš a zapisovateľom sa stal Michal Jozefček. Noví funkcionári prevzali agendu na schôdzi 22. marca 1946. Ján Vyšný však predsedníctvo neprijal a na schôdzu ani neprišiel. Preto na obdobie prijal funkciu predsedu urbáru opäť Jozef Jozefček.

Na ďalších zasadnutiach sa rozhodlo o oprave pastierskych bytov. Výmenou oblokov, dverí a podlahy bol poverený Július Kováč, stolár. Ako urbársky pastier opäť nastúpil Vojtech Topor z Pribyliny. Pre veľkú nespokojnosť s jeho prácou mu dal nakoniec urbár výpoveď k 18. januáru 1947. Ďalej zastupiteľstvo na zasadnutí 15. decembra 1946 schválilo milodar na elektrifikáciu kostola vo výške 300 korún. V januári 1947 boli ako pastieri s pôvodným platom Vojtecha Topora prijatí domáci Jozef Španko a Ján Pivko.

Na valnom zhromaždení 7. marca 1947 sa zúčastnilo 42 urbárníkov. Boli im oznámené príjmy za rok 1947 vo výške 109.697,55,- Kčs a výdavky 97.630,- Kčs. Vo voľbách boli do funkcií zvolení: Jozef Jozefček ako predseda, Ján Uličný, podpredseda, Michal Duriš, pokladník, Ján Tomčík, gazda a Vladimír Tomčík, učiteľ ako zapisovateľ. Pokladník však funkciu neprijal a na jednom z ďalších zasadnutí bol do funkcie menovaný Július Kováč. Na ďalších zasadnutiach sa prejednával poplatok za používanie sály kultúrneho domu, ktorý bol stanovený na 200,- korún, okrem tých organizácií, ktoré boli od neho oslobodené a okrem školských a osvetových podujatí. Takto získaná suma mala slúžiť ako fond opráv kultúrneho domu, do ktorého prispievali aj Čitateľský spolok a Hasičský zbor. Na mimoriadnom zasadnutí 2. júla 1947 sa riešila žiadosť Petra Krajčušku o prídelenie stavebného dreva na opravu ohňom poškodených stavov. Bola mu poskytnutá pomoc – 10 m³ stavebného dreva darom a 2 – 3 m³ predajom. Drevo si ale musel menovaný pripraviť sám v Nemovej a Švihrovej.

V roku 1948 sa na urbárskych schôdzach prejednávala stavba „kolešne pre mlátačku“ a čistenie pohoreliska v Danišovci.

V roku 1949 sa urbárske zastupiteľstvo pravdepodobne zišlo len raz a potom sa zišlo až 14. januára 1951 a týmto zasadnutím sa aj zápisnice končia. Posledné zasadnutie bolo vedené v rušnej atmosfére nedôvery voči hospodáreniu spolku, ktoré však presvedčivo obhajoval Jozef Jozefček, predseda. Prezretím účtov boli potom poverení Ján Jozefček, Peter Sochor a Michal Vyšný Stošan.

Štátny archív v Bytči, pobočka Liptovský Mikuláš, Bývalí urbarialisti v Jamníku, Hospodársky plán lesa bývalých urbarialistov obce Jamník 1935-1944, Zápisnice zo zasadnutí urbárskeho zastupiteľstva 1941-1951
ŠA Bytča, pobočka Liptovský Mikuláš, Okresný úrad v Liptovskom Mikuláši, lesné oddelenie

Zánik urbáru

V roku 1949 začali v Liptove vznikať prvé jednotné roľnícke družstvá. Vzniku Jednotného roľníckeho družstva v Jamníku predchádzalo založenie prípravného výboru, ktorý vznikol na ustanovujúcej schôdzi dňa 22. mája 1949 v Jamníku.

Podľa zápisnice z 30. januára 1950 z jednania na Miestnom národnom výbore v Jamníku, podľa zákona číslo 69/1949 Sb. a podľa rozhodnutia Okresného národného výboru v Liptovskom Hrádku číslo 625-24/1-1950-IX/1 zo dňa 24. januára 1950, prevzalo Jednotné roľnícke družstvo v Jamníku do svojej správy nehnuteľnosti – pasienky Bývalého urbáru v Jamníku v celkovej rozlohe 602,3 katastrálnych jutár pôdy, zapísaných v pozemnoknižných vložkách obce Jamník číslo 153, 181 a 261. Jednotné roľnícke družstvo získalo podľa spomínaného rozhodnutia aj príspevky bývalého urbáru v hodnote 19.200 korún, lúčne brány v hodnote 2.500 korún, hospodárske budovy (pastiereň, maštale a dve humná s príslušenstvom), kultúrny dom, ktorý bol v tom čase vo vlastníctve urbáru a troch plemenných býkov. Jednania sa okrem pracovníkov Okresnej družstevnej rady v Liptovskom Hrádku a Okresného národného výboru v Liptovskom Hrádku zúčastnili aj zástupcovia Jednotného roľníckeho družstva v Jamníku: Jozef Jozefček, predseda, Michal Matejček, podpredseda, Gustáv Porubiak a Koloman Krajčuška. Za Bývalý urbár v Jamníku sa jednania zúčastnili Ján Uličný, podpredseda, Ján Tomčík, pasienkový gazda, Michal Vyšný a Peter Krajčuška. V roku 1950 bol do majetku jednotného roľníckeho družstva včlenený aj majetok bývalého Roľníckeho mliekárenského družstva v Jamníku, ktoré týmto zaniklo.

Na základe rozhodnutia Okresného národného výboru, odboru poľnohospodárstva, lesného a vodného hospodárstva v Liptovskom Mikuláši číslo Pôd.-78/1018-58 zo dňa 28. júla 1958 a č. 78/993-58 a podľa zákona SNR číslo 2/1958 Sb. boli ostatné nehnuteľnosti patriace Bývalým urbarialistom v Jamníku s celkovou výmerou 76,0637 ha odovzdané do užívania Krajskej správy lesov v Žiline, Lesného závodu v Liptovskom Hrádku.

Takto sa na 32 rokov prerušila kontinuita hospodárenia s lesom prostredníctvom jeho vlastníkov. Funkcionári roľníckeho družstva častokrát veľmi neodborne a nešťastne zasahovali do lesných porastov, čím prišli spolumajitelia o veľké a kvalitné lesné plochy a ich lesný majetok sa zmenšil prakticky o 1/3 pôvodného majetku.

Štátny archív v Bytči, pobočka Liptovský Mikuláš, Slovenská rada družstiev, okresný sekretariát v Liptovskom Hrádku 1949-1950, zakladajúce spisy JRD Jamník

Reštitučné vydanie majetku a vznik pozemkového spoločenstva

Obnova spoločného hospodárenia s lesným majetkom sa začala na základe zákona číslo 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku. Vydanie nehnuteľností zabezpečoval prípravný výbor, ktorý sa konštituoval v roku 1991. Jeho členmi boli Ján Vlček, Bohuslav Španko, Július Pavkovček a Július Devečka. Prvým výsledkom práce výboru boli stanovy, ktoré 4. marca 1991 schválilo pod číslom W8/1-900/90-3569 Ministerstvo obrany Slovenskej republiky a na základe nich to isté ministerstvo zaregistrovalo Združenie bývalých urbarialistov obce Jamník ako združenie občanov. Predsedom takto konštituovaného združenia sa stal Ján Vlček.

Časť lesného majetku bola vydaná dohodou z 11. februára 1992 medzi zástupcom Správy Tatranského národného parku v Tatranskej Lomnici a zástupcom Združenia bývalých urbarialistov v Jamníku. Na základe tejto dohody boli vydané lesné pozemky s celkovou výmerou 41,53 ha, ktoré od roku 1958 až do 31. decembra 1990 obhospodarovali Severoslovenské štátne lesy, štátny podnik Žilina.

Práca zmeneného výboru zvoleného v roku 1992 v zložení Ing. Ján Ivaniš, predseda, Ján Vlček, tajomník, Július Devečka, podpredseda, Pavel Duriš, pokladník, Bohuslav Španko, hospodár, Milan Haluška, Jaroslav Jozefček, členovia výboru a dozornej rady v zložení: Ján Slabej, Ján Zuzaniak a Ivan Debnár, priniesla svoje ovocie vo forme reštitučného vydania urbárskeho majetku aj od vtedajšieho Jednotného roľníckeho družstva 1. máj v Liptovskom Ondreji. V priebehu roku 1993 sa vzdal funkcie predseda združenia Ing. Ján Ivaniš a nahradil ho Július Devečka.

V rámci vydaného majetku boli vylustrované podiely na domnelých dedičov a vznikol zoznam podielnikov s presne stanovenými podielmi. Aj keď nebol presný a jeho prepočítanie a prerozdelenie podielov bolo urobené neskôr, na základe týchto zoznamov bol reštitučne vydaný celý majetok Bývalých urbarialistov obce Jamník tak, ako bol v roku 1958 prevzatý do správy štátnych subjektov. Boli tak položené základy pre hospodárenie nového subjektu Združenia bývalých urbarialistov obce Jamník. Škoda však, že nemohli byť prevzaté aj pôvodné lesné porasty, ktoré boli vyklčované v rámci zúrodňovania plôch jednotným roľníckym družstvom v 70-tych rokoch 20. storočia.

Hospodárenie Urbárskeho pozemkového spoločenstva v posledných rokoch

V roku 1994 sa v priestoroch kultúrneho domu v Jamníku konalo valné zhromaždenie členov Združenia bývalých urbarialistov obce Jamník. Vtedajší tajomník Ján Vlček sa vzdal svojej funkcie a nemienil ďalej pracovať vo vedení spolku. Ani predseda Július Devečka nechcel ďalej pokračovať v práci ako predseda. Časť výboru zastávala názor, že bez doterajšieho hospodára nemôže združenie ďalej úspešne vyvíjať činnosť. Členovia však navrhli do výboru 10 osôb zo svojich radov, z ktorých bol potom utvorený výbor v nasledovnom zložení: Ján Pavkovček ako predseda, Ján Krajčuška, tajomník, Pavel Duriš, pokladník, Jaroslav Jozefček, podpredseda a Bohuslav Španko, hospodár. Revízná komisia bola ustanovená v zložení: Ján Vyšný, predseda, Ivan Debnár, člen, Vladimír Dzuriak, člen. Ako náhradníci boli menovaní: Milan Bobrovčan a Otto Chudý.

Novozvolený tajomník bol poverený prevziať od svojho predchodcu celú agendu a začať tak pracovať. Nový tajomník Ján Krajčuška si po preštudovaní odovzdaných materiálov okamžite všimol nezrovnalosti v rozdelení spoločného majetku a hlavne počet členov. Na nasledujúcich schôdzach výboru oznámil, že v zoznamoch podielnikov nie sú zahrnuté všetky oprávnené osoby a medzi nimi boli aj takí členovia, ktorí boli zaručene členmi ešte v roku 1958, keď bol majetok odovzdávaný do rúk štátu.

Na základe zistených skutočností výbor požiadal PhDr. Petra Víteka, pracovníka Štátneho okresného archívu v Liptovskom Mikuláši, aby podľa písomností bývalého Okresného súdu v Liptovskom Hrádku a záznamov v pozemkovej knihe obce Jamník znovu prerozdělil majetok spoločenstva a vyčíslil podiely jednotlivým oprávneným osobám - členom. Krátko potom bolo dohodnuté a následne na to aj valných zhromaždením schválené, že podiel člena spoločenstva nemôže klesnúť pod hranicu 0,25 ha. V priebehu jedného roka boli podiely prepočítané a bol vyhotovený nový zoznam oprávnených osôb. Podiely boli zdokumentované dedičskými rozhodnutiami a zmluvami o nadobudnutí majetku, čím sa proces prerozdelenia majetku spoločenstva uzatvoril. Tieto podklady boli zároveň využité pri usporiadaní spoluvlastníckych pomerov v rámci tzv. Registra obnovenej evidencie parciel (ROEP) k. ú. Jamník. Za vykonanú mravenčiu prácu PhDr. Petrovi Vítekovi vyslovil výbor pozemkového spoločenstva poďakovanie.

Úlohou tejto publikácie nie je zaťažovať čitateľa množstvom čísel a dátumov, ale je potrebné venovať sa najmä tomu, čo je pre hospodárenie spoločenstva najpodstatnejšie. Je to ťažba drevnej hmoty a následná pestovateľská činnosť. Keďže pre uvedené oblasti činnosti spoločenstva bol potrebný odborník, výbor spoločenstva sa rozhodol do funkcie odborného lesného hospodára vybrať Ing. Miroslava Karkošiaka, lesného inžiniera z Liptovského

Hrádku. Vedie dodnes spoločenstvo k napĺňaniu predpisov o lesnom hospodárstve a členovia výboru sú s jeho prácou spokojní.

Na valnom zhromaždení konanom 18. februára 1996 bolo združenie na základe ustanovení zákona č. 181/1995 Zb. a na základe rozhodnutia Obvodného úradu, právneho oddelenia v Liptovskom Hrádku číslo 96/00160-002/2MK a registračným číslom 5/1996-PS zaregistrované ako Urbárske pozemkové spoločenstvo Jamník s právnou subjektivitou. Do nového 5-členného výboru na 5-ročné funkčné obdobie boli zvolení“ Ján Paukovec ako predseda, Jaroslav Jozefček, podpredseda, Ján Krajčúška, tajomník, Pavel Ďuriš, Bohuslav Španko, členovia. Do revíznej komisie boli zvolení traja členovia: Ján Vyšný, Vladimír Dzuriak a Ivan Debnár. Novoutvorené Urbárske pozemkové spoločenstvo v Jamníku hospodáril podľa záznamov na výmere 375,7148 ha lesa, pasienkového lesa a trvalých trávnatých porastov s celkovým počtom 146 členov s 1608 hlasmi. (Tento počet však z roka na rok narastá postupným dedením a následným delením, pretože na Slovensku platí dodnes tzv. Uhorské dedičské právo, ktoré za právoplatných dedičov považuje všetky deti nebohého.) Štatutárnym a výkonným orgánom spoločenstva sa stal výbor, za ktorý navonok koná predseda spoločenstva. Pri právnom úkone, kde je predpísaná písomná forma, je potrebný aj podpis aspoň dvoch členov výboru.

Výbor spoločenstva od začiatku pociťoval potrebu mať vlastnú kanceláriu, ktorá by slúžila jednak na schádzanie výboru, úradovanie, ale čiastočne aj ako sklad hodnotnejšieho náradia. Tento problém výbor vyriešil v spolupráci so starostom obce Pavlom Dzuriakom, keď spoločenstvo na tieto účely získalo priestory bývalej mäsovej predajne v tzv. Družstevnom dome (v r. 1938 ho postavilo Potravné družstvo, v 50-tych rokoch ho získalo spotrebné družstvo Jednota ako nástupnícka organizácia a v 90-tych rokoch ho od Jednoty odkúpila obec). Z prostriedkov spoločenstva boli priestory upravené, vybavené nábytkom a príslušnou technikou. V roku 1998 sa však do takto zariadených priestorov vlámal neznámy páchatel' a odcudzil časť náradia. Spoločenstvu spôsobil škodu presahujúcu 50 tisíc korún.

V rokoch 1958-1990 užívalo časť urbárskeho majetku Jednotné roľnícke družstvo v Jamníku, neskôr Jednotné roľnícke družstvo Veľký október v Podturni a nakoniec Jednotné roľnícke družstvo 1. máj v Liptovskom Ondreji. Funkcionári týchto subjektov mali úžitok z ťažby drevnej hmoty, pričom na pestovanie lesa akosi zabudli. V rámci tzv. rekultivácie pôdy boli takto zničené nasledovné lokality lesa:

- časť Nemová za hospodárskym dvorom družstva po Borovú horu bola premenená na ornú pôdu a neskôr na pasienok
- časť Suché štvrte a Zveriak boli úplne zničené vybudovaním asfaltového letiska pre pristávanie lietadiel na chemické postreky, slúžiace pre územie celého horného Liptova
- lokalita Danišovec bola úplne zničená a dnes je klasifikovaná už len ako pasienok.

Na základe uvedených skutočností začal výbor systematicky pracovať na opätovnom zalesňovaní a pestovateľskej činnosti.

Prišiel však pamätný rok 1999. Vo večerných hodinách, v utorok 9. augusta tohto roku sa severovýchodnou časťou okresu Liptovský Mikuláš prehnala veterná smršť, ktorá v podstate definitívne zničila naše lesy (Nemová, Sadienka, Borová hora, časť Gabajky) a postavila výbor urbárskeho pozemkového spoločenstva pred riešenie zložitej situácie. Bolo potrebné čo najskôr zlikvidovať kalamitu a predísť tak rozširovaniu kôrovca. Následne na to sa na uvedených lokalitách mala vykonať výsadba sadeníc. Podľa oficiálnych údajov bol v k. ú. Jamník zničený lesný porast s objemom 2600 m³ a biele plochy (v katastri nehnuteľností vedené ako trávny porast, v skutočnosti ide to les) s objemom 3500 m³.

Viacerým z nás, ktorí sme ešte v ten istý deň krátko po utíchnutí veternej smršte prišli na okraj Nemovej a uvideli prevrátené a polámané stromy, pri pohľade na tú hrôzu zovrela srdce a uvedomili sme si, aká nám vznikla škoda a koľko úsilia bude potrebné vynaložiť, aby sa o niekoľko desiatok rokov dalo opäť povedať, že je to náš les, naša Nemová, náš Háj, naša Sadienka. V nasledujúcich dňoch sme sa mohli presvedčiť aj o podobných škodách v Borovej hore, Sadienke a Gabajke.

Na druhý deň ráno sa začali prvé práce na odstraňovaní kalamity, aby sa aspoň sprejzdnila cesta z Jamníka do Liptovského Ondreja. Za tieto úspešne vykonané práce pri vyt'ahovaní dreva patrí vďaka najmä Jánovi Pavkovčekomu st., Júliusovi Pavkovčekomu staršiemu aj mladšiemu a Bohuslavovi Špankovi a Júliusovi Devečkovi pri likvidácii kalamity v Sadienke a Siatine. Ďalšou likvidáciou následkov kalamity po oboch stranách cesty v Nemovej smerom do Liptovského Ondreja poveril výbor Ing. Ivana Košeckého (firma LESKO Podtureň). Pri odbere a odvoze drevnej hmoty bolo treba dôsledne merať a odovzdávať dodacie listy. Touto prácou bol poverený Peter Krajčuška, ktorý ako bývalý pracovník štátnych lesov mal k tejto práci najbližšie a mal aj bohaté skúsenosti. Aj jemu patrí za vykonanú prácu vďaka.

Kalamitu v lokalite Borová hora likvidovalo po doporučení výboru Poľnohospodárske družstvo Smrečany, ktoré na jednaniach zastupoval jeho predseda Ing. Ladislav Illeš a vedúci pily p. Vladimír Antoška.

Tu je azda namieste poďakovať sa zúčastneným členom spoločenstva, ale aj ostatným zapojeným firmám, ktorí sa zaslúžili o úspešný priebeh likvidácie kalamity na území majetku nášho spoločenstva.

Po odstránení a zlikvidovaní podstatnej časti kalamity bol organizovaním prác na drobnom výdaji drevnej hmoty a následnom čistení plôch po kalamite poverený výborom tajomník Ján Krajčuška.

Keďže všetky práce rýchlo postupovali, výbor bol postavený pred ďalšiu neľahkú úlohu akou bolo vysadiť nový les pre naše budúce generácie. S výsadbou sadeníc sa začalo po vyčistení v lokalitách Nemová a Gabajka. Zastúpenie druhu sadeníc bolo zvolené podľa nasledujúcich čísel: smrek obyčajný 80 %, borovica sosna 10 %, smrekovec opadavý 8 % a listnaté stromy spolu so smrekom pichľavým 2 %. Zalesňovanie vykonávali firmy a organizácie: LESKO, Ing. Košecký Podtureň, LESPOL, Ing. Pavlík Kráľova Lehota, Ing. Milan Rajniak Liptovská Porúbka a Poľovnícke združenie Baranec Jakubovany. Nemalou čiastkou pri zalesňovaní prispeli aj obyvatelky obce: Zuzana Kováčová, Oľga Sochorová, Blažena Trepáčová, Mária Slabejová a Mária Gajdošová. Oni zároveň každoročne dosádzajú a obkášajú sadenice, každú jeseň zabezpečujú ich chemickú ochranu proti ohryzu divou zverou, ktorej je v našich podmienkach pomerne dosť.

Touto cestou je potrebné poďakovať firmám, organizáciám aj spomínaným pracovníckam za ich snahu pri obnove lesa, častokrát aj napriek zlým poveternostným podmienkam. Poďakovať je potrebné aj všetkým ostatným tu nemenovaným, ktorí sa podieľali a podieľajú pri zveľaďovaní nášho lesa a prostredia v ňom.

Na valnom zhromaždení konanom v roku 2001 bola zo strany členov navrhnutá možnosť výstavby zariadenia – chaty na oddych našich členov alebo obyvateľov obce. Prvotným zámerom sa stalo postavenie chaty v areáli

Členovia výboru UPS Jamník a PZ Baranec pri výsadbe stromkov v lokalite Klin

Poľnohospodárskeho družstva Liptovský Ondrej v lokalite Jochy (Suché štvrte), kde v tom čase stála staršia koliba. Na základe písomnej žiadosti a následných urgencií predstavenstvo Poľnohospodárskeho družstva Liptovský Ondrej túto alternatívu neschválilo. Po rozhovore s predsedom družstva Ing. Jánom Pacigom bola vybratá lokalita na južnom okraji spomínaného areálu, pri plote, keďže v blízkosti bolo možné napojenie na elektrickej a vodovodnej prípojky.

Po vybavení príslušných žiadostí a povolení bola podľa najprístupnejších ponukových cien na realizáciu stavby vybratá firma LESOSTAV a.s. Liptovský Hrádok a stavbu riadili jej vedúci pracovníci Ján Žiška, Ivan Ilavský a p. Bendík. Dozorom nad všetkými prácami bol výborom ako bývalý stavbár poverený tajomník spoločenstva Ján Krajčuška, ktorý na tejto stavbe strávil podstatnú časť rokov 2002-2003. Stavba sa začala v roku 2002 a ukončená bola v júni roku 2003. Do užívania bola daná 20. júla 2003, čo je aj zdokumentované aj v kronike, nachádzajúcej sa v priestoroch chaty.

Okolie chaty bolo oplotené a výsadbou trávy spolu so sadenicami stromov malo byť skultúrnené. Leto roku 2003 bolo však veľmi suché a rozrastaniu spomínanej vegetácie príliš neprišlo. V nasledujúcom roku sa však zaiste situácia zmení a areál chaty spolu s pretekajúcim potokom Jamníček bude pripravený na oddych našich členov či iných návštevníkov.

Výbor Urbárskeho pozemkového spoločenstva v Jamníku bude aj v roku 2004 venovať väčšiu časť svojej činnosti pestovaniu lesa, pretože je tu ešte stále čo naprávať, dosádzať, vykášať, ochraňovať a zveľaďovať. V súčasnosti však môžeme prehlásiť, že máme prakticky všetko vysadené, či už je to Sadienka, Háj, Klin, Nemová, Borová hora alebo Gabajka.

Aj napriek tomu nám najväčšie starosti robí pravá časť Nemovej nad cestou do Liptovského Ondreja. Tu každoročne na jar vysádzame množstvo sadeníc (smrek, borovica, červený smrek), ale najmä zlým zložením pôdy sa nám uvedenú lokalitu darí len veľmi pomaly zalesňovať.

Zloženie výboru sa od roku 1994 príliš nemenilo. V roku 2000 odstúpil z funkcie hospodára Bohuslav Španko, pretože pracoval na likvidácii kalamity. Vo funkcii ho v roku 2002 nahradil Ivan Debnár. Do výboru bol neskôr navrhnutý a valným zhromaždením zvolený Vladimír Vyšný. Súčasný výbor spoločenstva pracuje v takomto zložení: Ján Pavkovček, predseda, Ján Krajčuška, tajomník, Pavel Duriš, pokladník, Ivan Debnár, hospodár a Vladimír Dzuriak, zapisovateľ. Dozorná rada pracuje v zložení: Ján Vyšný, predseda, Vladimír Vyšný a Jaroslav Jozefček, členovia.

Verím, že výbor Urbárskeho pozemkového spoločenstva v Jamníku to v tomto zložení dotiahne až do marca 2006, keď sa budú konať voľby na nasledujúce päťročné obdobie. A hoci naša práca v rokoch 1994-2004 nebola ľahká, vždy sme sa nakoniec vedeli dohodnúť, prekonať nezhody, rôzne názory za čo aj touto cestou všetkým členom výboru ďakujem.

Ešte raz by som chcel pripomenúť, že úlohou tohto príspevku nebolo zaťažovať čitateľa číslami a presnými dátumami, ale oboznámiť ho s činnosťou spoločenstva pri skrášľovaní a zveľaďovaní lesa najmä pre budúce pokolenia.

Ján Krajčuška,
tajomník UPS Jamník

Rozšírenie koryta potoka Jamníček, ktorý by mal v budúcnosti slúžiť v rámci areálu ako priestor na kúpanie

Slovník pojmov

Cenzus - z lat. odhad, v stredoveku časť poddanských dávok ako protihodnota používania poddanských nehnuteľností. Cenzus bol zrušený spolu s poddanstvom v roku 1848.

Desiatok – z lat. decima, cirkevná daň predstavujúca 1/10 poľnohospodárskych plodín a produktov. Odovzdávanie desiatku upravovali už zákony uhorského kráľa Štefana (1000-1038). Od platenia desiatku boli oslobodení šľachtici. V období reformácie sa desiatok vyberal aj od protestantov. Aj keď sa mali dávky odovzdávať v naturálnej podobe, cirkev ich väčšinou vymáhala vo forme peňažnej renty. Desiatok boli povinní uhrádzať v peniazoch želiari, sluhovia a pastieri. Táto forma cirkevnej dane zanikla v roku 1848.

Deviatok – hlavný druh naturálnej renty poddaných odvádzaný zemepánovi z 1/9 úrody. Od deviatku boli oslobodené slobodné kráľovské mestá ohradené múrom. Zemepáni sa snažili deviatok vyberať v peňažnej podobe. Tereziánsky urbár však toto ponechával na dohode poddaného so zemepánom. Desiatková renta bola zrušená marcovými zákonmi v roku 1848.

Donácia – darovanie pôvodnej kráľovskej pôdy do súkromnej zemianskej držby za zásluhy a poskytnuté protislužby. Po roku 1351 sa majetky v prípade vymretia rodu alebo zrady opäť stávali vlastníctvom kráľa. Donácia sa udeľovala kráľovským privilégiom a obdarovaný musel byť do držby majetku uvedený stanovenou osobou.

Fundus – z lat. pôda, pozemok, majetok

Holba – stará miera na tekutiny a sypaniny. Používala sa od 16. storočia až do zavedenia metrického systému v roku 1874. Odlišná holba bola pre tekutiny 1 bratislavská holba = 0,90496 l a pre sypaniny 1 bratislavská holba = 0,9715 l.

Jutro - (lat. iuterum) stará plošná miera. Od 16. storočia sa za jutro považovala rozloha pôdy, na ktorej sa vysialo určité množstvo obilia. V urbárskej regulácii sa určovala plocha 1 jutra na 1100, 1200 a 1300 štvorcových siah podľa bonity pôdy. Rozloha 1 uhorského jutra sa v 19. storočí ustálila na 1200 štvorcových siah (4315,9 m²). Od 18. storočia sa popri uhorskom jutre používalo aj katastrálne jutro rakúskeho pôvodu s rozlohou 1600 štvorcových siah (5754,6m²)

Laket' – stará dĺžková miera. Veľký bratislavský laket' = 0,783 m, veľký viedenský laket' = 0,777 m, Pri drobnom predaji sa používal najmä viedenský laket' = 0,688 m. Známe boli aj kráľovský laket', košický laket' a banskoštiavnický laket'.

Libertín – slobodník. V období feudalizmu vrstva obyvateľstva, väčšinou jednotlivci, ktorí sa najprv nedostali do poddanskej závislosti, neskôr tí, ktorí boli oslobodení od poddanskej závislosti s platnosťou len pre seba, alebo dedične. Slobodníctvo sa nadobúdalo za finančnú úhradu a častejšie za isté služby alebo zásluhy. Táto vrstva zanikla po roku 1849.

Libra – stará váhová miera. V stredoveku základ váhového a mincového systému. Obyčajne 1 libra zodpovedala približne 514,4 g.

Merica (Bratislavská) – miera na sypaniny. Pôvodne sa pokladala za budínsku mieru. Od roku 1588 sa stala základom unifikácie mier v Uhorsku s obsahom 64 holieb (54-62 litrov). V 17. storočí sa používala bratislavská merica s obsahom 74 holieb (1 holba 0,9715 l).

Portálna daň – z lat. porta – brána, stála daň. V 14. storočí ju zaviedol kráľ Karol Róbert a vyberala sa od každej poddanskej brány – porty vo výške 18 denárov. Vyberali ju kráľovskí úradníci z radov šľachticov. Zoznam vyberaných daní sa nazýval rováš. Nezdaniteľnosť šľachty sa zachovala až do roku 1848.

Ríf – pozri laket'.

Sesia, usadlosť – z lat. sessio, sedenie. Stará výmera poľnohospodárskej pôdy. Pojem sa používal ako synonymum urbárskej usadlosti. Túto tvoril súhrn pozemkov a hospodárskych aj obytných stavieb bez zariadenia, ktoré bolo vždy vlastníctvom poddaného. Pasienky a lesy mali vždy osobitné postavenie v rámci systému. Do zrušenia poddanstva mal poddaný právo pásť svoj dobytok na panských pasienkoch a za určitých podmienok aj užívať z panských lesov drevo. Ale na druhej strane bola urbárska obec povinná sa o tieto nehnuteľnosti starať.

Siaha – lat. orgia, stará dĺžková miera. Delila sa na šesť stôp. Až do zavedenia metrického systému sa na Slovensku používala viedenská siaha (1,89648 m), bratislavská siaha (1,9010 m) a iné. Po zavedení tereziánskeho urbára sa používala aj štvorcová siaha ako plošná miera (3,5966 m²)

Želiari – v lat. sedlerii, alebo inquilini. Boli príslušníci najchudobnejšej vrstvy poddaných ľudí. V rôznych regiónoch ich nazývali aj domkári, chalupári, hofieri, hoštáci. Takíto poddaní buď vôbec nemali poľnohospodársku pôdu, alebo mali pôdu s nižšou výmerou ako bola 1/8 urbárskej usadlosti. Delili sa na poddaných s vlastným domom, ktorí odvádzali ročne zemepánovi 1 zlatý domovej dane a 18 dní ručnej práce a bez vlastného domu, ktorí odvádzali len 12 dní ručnej práce do roka. Od 18. storočia ich počet narastal a ich postavenie a povinnosti upravovali rôzne zákony. Na zmluvných želiaroch sa nevzťahoval zákon o zrušení poddanstva ani urbársky patent z roku 1853, vykúpenie z ich služobných povinností umožnil až zákon z roku 1896.